

თავილა ქუხარიტაშვილი

ბაკურიანი

თამილა ქუმარიტაშვილი

ნაშრომში საინტერესო ინფორმაციაა საგანმანათლებლო და
კულტურული ცხოვრების, ბოტანიკური ბაღის დაარსებისა და
საბაღო მკურნალობის მუშაობის შესახებ.

ბაკურიანი

[illegible]

წარსუდი, აწმყო, მომავალი

გაგურია

2008

თავისუფალი საზოგადოება

რედაქტორი: ნანა პაპოშვილი

რედაქტორ-კონსულტანტი: ვალერიან ლომიძე

რეცენზენტები: ხათუნა შტაბუ, ფილოლოგიის აკადემიის
დოქტორი, ტექნოლოგიურ მეცნიერებათა
აკადემიის წევრ-კორესპონდენტი
ლიმპიტრი ახვლედიანი, ისტორიის
მეცნიერებათა დოქტორი, პროფესორი

თავისუფალი საზოგადოება

ISBN: 978-9941-0-0398-1

საქართველოს
პარლამენტის
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ავტორისაბან:

ნარკვევში წარმოდგენილია საქართველოს ერთ-ერთი უღამამესი კუთხის ბაკურიანის ბუნებრივ-გეოგრაფიული დახასიათება, ამ მხარის ფლორა და ფაუნა, ბუნებრივი რესურსები და კლიმატური პირობები.

განხილულია ბაკურიანის ისტორიული წარსული და მისი აგარაკად ჩამოყალიბების ფაქტორები.

ნაშრომში საინტერესო ინფორმაციაა საგანმანათლებლო და კულტურული ცხოვრების, ბოტანიკური ბაღის დაარსებისა და სატყეო მეურნეობის მუშაობის შესახებ.

ნარკვევში ვრცელადაა განხილული ბაკურიანის სოფლის მეურნეობის განვითარების ეტაპები.

ვრცელადაა “სპორტული ბაკურიანის” შესახებ. თანმიმდევრობით არის განხილული ბამთრის სხვადასხვა სახეობის (სამთო-სათხილამურო, სარბოლო, საციგაო, ჰოკეი, გრამპლინიდან ხგომა). სპორტის ისტორია. ჩამოთვლილია იმ ადამიანთა სახელები, რომლებმაც საფუძველი ჩაუყარეს ჩვენს ქვეყანაში სამთო-სათხილამურო სპორტს და დიდი წვლილი შეიტანეს მის განვითარებასა და პოპულარიზაციაში.

ნარკვევი განკუთვნილია ბაკურიანით დაინტერესებულ პირთათვის და გურისტებისათვის.

“**კახაგორა ღაჯუქრის**
მუდამ მურმუხტომიანო,
შენ ბადალი არა გყავს,
ჩემო ბაკურიანო!”

თ. ქუმარიტაშვილი

საქართველოს კურორტების ქებით ვის გააკვირვებ, მაგრამ ბაკურიანს სხვა ეშხი და ლაბათი აქვს. როგორც კი წარმოვთქვამთ მის სახელს, თვალწინ წარმოგვიდგება ტყით და თოვლით დაფარული ულამაზესი მთების კალთები, მზით გარუჯული გოგო-ბიჭები თავდავიწყებით რომ დასრიალებენ თხილამურებითა და ციგებით.

იგყვი - “ბაკურიანი” და თვალწინ დაგიდგება ციდან ფანტელების ცვენა, აი, ისეთი, მხოლოდ ბაკურიანში რომ იცის.

ხელსაყრელი რელიეფი, შესანიშნავი ბუნებრივი პირობები, მსოფლიოში არნახული ბამთორის ამინდები და საუცხოო ბუნებრივი კლიმატი საშუალებას იძლევა, რომ ბაკურიანი გახდეს პირველი ქალაქი მსოფლიოს სამთო-სათხილამურო სპორტულ ქალაქთა შორის.

ვინც ერთხელ მაინც დაშვებულა თხილამურებით კახაგორის ფერდობებზე, ვინც ერთხელ მაინც შეხვედრია ამომავალ მზეს ცხრაწყაროს უღელგეხილზე, იგი ვერასოდეს დაივიწყებს ამ დალოცვილი კუთხის მშვენიერებას, განუმეორებელ სიხალისეს, აღგაცებასა და სიყვარულს, რომელიც ბაკურიანის დათოვლილ ფერდობებზე იბადება.

გეოგრაფიული დახასიათება

ბაკურიანი ბორჯომის ხეობის ერთ-ერთი ყველაზე პოპულარული კურორტია. იგი თრიალეთის ქედის ჩრდილოეთ ფერდობზე, ზღვის დონიდან 1650-1700 მეტრის სიმაღლეზე მდებარეობს, ბორჯომიდან 28 კმ-ითაა დაშორებული.

ბაკურიანის მოსახლეობა 2003 წლის აღწერით 2499 სულს შეადგენს. ბაკურიანი გაშლილია ე.წ. ბაკურიანის ქვაბულში, რომელიც ვულკან მუხერიდან ამოსული ლავით არის აგებული¹.

უდავოა ის აზრი, რომ მდინარე ბორჯომულა და მდინარე ბაკურიანულა (რომელიც ბაკურიანს შუაზე ჰყოფს) ლავის ამოფრქვევამდე წარმოადგენდნენ ერთ მდინარეს, რომელიც მდინარე გუჯარულას ერთვოდა წალვერის ქვემოთ. ლავის ამოფრქვევის შემდეგ ეს მდინარეები დასცილდნენ ერთმანეთს და დღეს წარმოადგენენ დამოუკიდებელ მდინარეებს.

ბაკურიანში ჰავა ზომიერად მშრალია, ზამთარი - ცივი, თოვლიანი, ზაფხული - თბილი. საშუალო წლიური ტემპერატურაა $4,4^{\circ}$, შესაძლებელი მაქსიმუმი $+30^{\circ}$, ხოლო მინიმუმი -27° .

ბაკურიანის მცენარეულობის ძირითად ტიპს წარმოადგენს შერეული ტყე, რომელიც შედგება ნაძვნარ-ფიჭვნარისაგან, ფიჭვნარ-წიფლნარისაგან. ზოგიერთ ადგილზე ვხვდებით წმინდა ფიჭვნარებსაც, სამხრეთის ფერდობებზე გავრცელებულია წმინდა ფიჭვნარი და ფიჭვნარ-წიფლნარი ტყეები, ჩრდილო-დასავლეთის ფერდობებზე - წიფლნარი, ნაძვნარ-წიფლნარი ტყეები. ტყეში გავრცელებულია აგრეთვე ღეკა, რცხილა, მუხა, თელა, არყი, ნეკერჩხალი, ალვის ხე და სხვ.

ტყის საშუალო ზონაში მდელოებს ყველაზე დიდი ფართობი უკავია. ის ხასიათდება, აგრეთვე, მრავალფეროვანი ბალახეულობით. ბაკურიანის მდელოებზე ყოველ 100 კვ. მეტრზე იზრდება 50-60-მდე სახეობისა და ფორმის ბალახეული მცენარე. გაბატონებულია მარცვლოვნები, საკმაოდ გავრცელებულია სამ-

1. ქართული საბჭოთა ენციკლოპედია ტ. II გვ. 160.

ყურები.

ტყის საფარი ნელ-ნელა თხელდება და ადგილს უთმობს ბუჩქნარებს და ალპური საძოვრების ზონას.

ბაკურიანში ფართოდაა გავრცელებული ბოსტნეული, ბალჩეული. ხეხილიდან: ვაშლი, მსხალი, პანტა, ლოლნოშო, ტყე მაღი-და სხვ.

ბაკურიანში, ბუნებრივი პირობების შესაბამისად, კარგად არის წარმოდგენილი ტყის ზონის ცხოველები. ამ ზონაში ჩლიქოსნებიდან ბინადრობდა ირემი ერთეულების სახით, რომელიც დაუდევარი ნადირობის გამო განადგურდა. დღეს იგი მხოლოდ ბორჯომის სახელმწიფო ნაკრძალში ბინადრობს. მტაცებლებიდან ბაკურიანის ტყეებში გვხვდება მგელი, რომელიც ხშირად სუბალპურ ზონაშიც ფიქსირდება. გვხვდება მელა, გარეული ღორი და მურა დათვიც.

კატების ოჯახიდან ბინადრობს აღმოსავლეთის ფოცხვერი, კვერნების ოჯახიდან ტყეში გავრცელებულია კვერნა, მაჩვი. გვხვდება, აგრეთვე, კავკასიის დიდი დედოფალა. მღრღნელებიდან აღსანიშნავია კურდღელი, ძილგუდა, ციყვი და ტყის თაგვი.

ტყის ზონის ფრინველთა სახეებიც მრავალფეროვანია. ამ ზონაში გვხვდება ყვავი, ყორანი, კაჭკაჭი, ჩხიკვი, მწყერი, ჩიგ-ბატონა, კოდალა, ბოლოშავა. ალპურ ზონაში კი – სამეფო მთიელა, გნოლი, კავკასიური როჭო და სხვ.

ტყის ზონის ქვეწარმავლებიდან გვხვდება მწვანე ხვლიკი, ჩვეულებრივი ანკარა, ამფიბიებიდან – მწვანე გომბეშო და ჩვეულებრივი გომბეშო – ბაყაყი.

ბორჯომის რაიონი ცნობილია თავისი სამკურნალო რესურსებით. მსოფლიოში სახელგანთქმულია ნახშირმჟავა-ჰიდროკარბონატულ-ნატრიუმიანი წყალი – ბორჯომი, მინერალური წყალი მიგარბი, ლიკანი. არ შეიძლება არ აღვნიშნოთ ციხისჯვრის აბანოები, რომელიც ძირითადად რევმატიულ დაავადებებს შველის. საერთოდ, ბაკურიანი მდიდარია ანკარა წყაროებითაც.

ბორჯომის რაიონი მდიდარია არამაღნეული წიაღისეულით, რომელთაგან აღსანიშნავია ანდეზიტი, ბაზალტები, ტუფი, ფიქლები, პემზა, თიხა, კირქვა, ქვიშაქვები და სხვ. ბაზალტები გვხვდება ცხრაწყაროს სერზე და ბაკურიანის მიდამოებში, ტუფი

– საკოჭავის მიდამოებში, ფერადი მარმარილო-ფიქლები – ლომის მთის მიდამოებში, პემზა – ვულკანური ნაცარი – ბაკურიანის მიდამოებში, კირქვა და მარმარილოს საბადო – ბანისხევის მიდამოებში.

ყველაზე მეტი გავრცელება აქვს ანდეზიტებს. ის გვხვდება ბაკურიანის, ცხრაწყაროს, დაბის, წაღვერისა და ბორჯომის მიდამოებში. დასამუშავებლად უფრო მოსახერხებელია ბაკურიანის ანდეზიტი, რომელიც ბაკურიანიდან 6-7 კმ-ზე მდებარეობს, მის ფქვილს ძვრეულ წლებში დიდი გამოყენება ჰქონდა ქიმიურ მრეწველობაში.

დიდი პოპულარობით სარგებლობს თრიალეთის ქედის ცხრაწყაროს გადასასვლელი, რომლის სიმაღლე ზღვ.დ. 2458 მეტრია. იგი ბაკურიანიდან 13 კილომეტრით არის დაშორებული. ცხრაწყაროს გადასასვლელიდან კარგად მოჩანს შავიწყლის ხეობა, სოფელი თორი, ციხისჯვარი, სანისლოსა და კოდიანის მთები, მწვერვალი - გვირგვინა, ჯავახეთის ზეგანზე – აბულისა და სამსარის მწვერვალები.

ზაფხულობით, 2711 მეტრის სიმაღლის მწვერვალ ცხრაწყაროდან მზის ამოსვლის ხილვა წარუშლელ შთაბეჭდილებას გოვებს. ცხრაწყაროს გადასასვლელიდან მოჩანს, აგრეთვე, კავკასიონის ქედის მწვერვალები: მყინვარწვერი, იალბუზი, უშბა და სხვ. ამავე გადასასვლელიდან, აღმოსავლეთით, გზა მდინარე ქციის ხეობაში, სოფელ გაბაწყურთან ეშვება. აქ ზღვის დონიდან 1921 მეტრის სიმაღლეზე თრიალეთის ერთ-ერთი უდიდესი და ულამაზესი გზა - გაბაწყურია. მისი სიგრძე 7 კილომეტრია. ცივსა და ანკარა წყალში კალმახისა და სხვა ჯიშის თევზებია მოშენებული. გყისპირა სოფელში „წითელი საყდრის“ ნანგრევებია, იქვეა წმინდა ნინოს ეკლესიაც.

გაბაწყურის ახლოს ვულკანური წარმოშობის შავნაბადას მთაა. გზის გარშემო ყვავილებით დაფარული ფერდობები ფერთა შესანიშნავ ხალიჩას ქმნიან.

ბაკურიანი სამთო-კლიმატური კურორტია. მისი ხელსაყრელი კლიმატური და ლანდშაფტური პირობები: მთის ჰავა, მზის ხანგრძლივი ნათება 2200 სთ. წელიწადში და ულტრაიისფერი სხივები, განაპირობებენ მნიშვნელოვან თერაპიულ ეფექტს

ლიმფადენიგის, მეორადი ანემიის, მალარიის, სუნთქვის ორგანოების არაგუბერკულოზურ დაავადებათა, ბრონქული ასთმის, ფუნქციური ნევროზებისა და ზოგიერთი სხვ. დაავადებების მკურნალობის დროს¹.

ბაკურიანში, აღმოსავლეთით, ზღვის დონიდან 2150 მეტრის სიმაღლეზე, მდებარეობს მთა - „კოხტაგორა“, რომლის ფერდობები საუკეთესო ადგილს წარმოადგენენ სპორტსმენტთა მომზადება-დახელოვნებისათვის სამთო-სათხილამურო სპორტში.

ისტორია, არქეოლოგია

ბორჯომის რაიონი საქვეყნოდაა ცნობილი თავისი ისტორიული ძეგლებით, არქეოლოგიური გათხრების შედეგად აღმოჩენილი უნიკალური ნივთებით. ამ მხრივ საყურადღებოა ივ. ჯავახიშვილის სახელობის ისტორიის, არქეოლოგიისა და ეთნოგრაფიის ინსტიტუტის ბორჯომის ხეობის არქეოლოგიური ექსპედიციის მიერ ბაკურიანის მახლობლად, ნასოფლარ საკოჭავთან, მდინარე შავწყალას მარცხენა გერასაზე, მიკვლეული კაქის, ობსიდისა და ბაზალტის იარაღები, რომლებიც თავისი ფორმა-მოყვანილობით და გიპოლოგიური მონაცემებით აშკარად ნეოლითური ეპოქის ქვის ინდუსტრიის ტრადიციებითაა დამზადებული. აღნიშნული ქვის ნაწარმიდან განსაკუთრებულ ყურადღებას იქცევს მოწითალო კაქისაგან დამზადებული ოვალური ფორმის ისრის წვერი. ნივთი ზედმიწევნით ასახავს „ნეოლითური ეპოქის ქვის იარაღის დამზადების მოთხოვნებს“².

საკოჭავთან მოპოვებულ მასალებში აღმოჩნდა ე.წ. „ბზენარევი“ თიხის ჭურჭლის მცირე ნაგებები, რომლის დამზადების ტექნოლოგია მის არქაულობაზე მეტყველებს. აქვე ყურადღებას იქცევს ქილის გიპის ჭურჭლის ფრაგმენტები, რომლის კეცი არათანაბრადაა გამომწვარი (ზოგს კეცის შიდა ნახევარი

¹. მ. ნოღია, საქართველოს კურორტები და საკურორტო რესურსები 1976 წ. გვ. 109.

². გაბუთი, ბორჯომი 1985წ. 11 ნომბერი, ოთარ ღამგაშიძის წერილი, ისტორიის მეცნიერებათა კანდიდატი.

მორუხო-მოშავო აქვს, გარეთა კი - მოყვითალო-მოვარდის-
ფრო, ზოგი კი შავადაა გამომწვარი).

ყველა შემთხვევაში, კეცი უხეში, მრავალმარცვლოვანი და
ხელთ ნაძერწია; შემკობაში ყურადღებას იქცევს ვერტიკალუ-
რად, გედლებული წაგრძელებული, ზოგჯერ შინდის კურკისე-
ბური ბურცობები¹.

თიხის ჭურჭლის ზოგიერთ ფრაგმენტზე ყურადღებას იქცევს
კორპუსის ზედა ნაწილის და ოდნავ გადმოზნეჭილი პირის ბა-
კოზე პრიმიტიულად შესრულებული ირიბი ნაჭდევეები. ასევე
საყურადღებოა მაღალი ნალისებური რელიეფური ორნა-
მენტირებული ნაგებები.

წარმოდგენილი კერამიკული მასალა თავისი გიპოლოგიურ-
ტექნოლოგიური მონაცემებით ახლო დგას ადრე სამიწათმო-
ქმედო კულტურის ძეგლებისათვის დამახასიათებელ კერამიკულ
ნაწარმთან.

საკოჭავის არქაული იერის მასალებში ინტერესს იწვევს
მონაპოვრის ის ჯგუფი, რომელიც დასავლეთ ამიერკავკასიის
ნეოლითური ქვის ხანის ინდუსტრიის ტრადიციების მაგარებე-
ლია. ამ თვალსაზრისით საყურადღებოა მოწითალო კაჟისაგან
დამზადებული შუბის პირის ნაგებები.

ხეობაში მომდევნო ხანის მოსახლეობის არსებობის შესახებ
შედარებით მცირე მასალა მოგვეპოვება.

საკოჭავის ბრინჯაოს უძველეს ნაკეთობათაგან სა-
ყურადღებოა ფოთლისებური, ყუნწგახვრეტილი უქუდო სა-
ტევრის პირი. ეს მასალა უნდა ეკუთვნოდეს შუა ბრინჯაოს
ხანის დასაწყის პერიოდს.

მასალებში მნიშვნელოვანია გამომწვარი თიხისაგან დამზა-
დებული სტილიზებული ცხვრის თავის ქანდაკება: აღნიშნული
ნივთი და, აქვე დიდი რაოდენობით აღმოჩენილი საქონლის
ძვლები, ადასტურებს თორში განვითარებული მესქონლეობის
არსებობას უძველესი დროიდან.

ამგვარად, ჩვენს ხელთ არსებული ნივთიერი მასალის მიხედ-

¹. საქართველოს ისტ.გეოგრაფიული კრებული, მეცნიერება 1982 წ., თბილისი, ოთ.
დამბაშიძე, თ. ტატიშვილი, მასალები თორის წინაფეოდალური ხანის ისტორიული
გეოგრაფიისათვის, გვ.65.

ვით, უდავოა, რომ ბორჯომის ხეობაში უძველესი მოსახლეობის არსებობა შეიძლება ვივარაუდოთ ახალი ქვის ხანის – ნეოლითის დასაწყისიდან (ძვ.წ. IX-VIII ათასწლეულები).

აღსანიშნავია, აგრეთვე, ბაკურიანში შემთხვევით აღმოჩენილი არქეოლოგიური მასალა. აქ მოპოვებული სარდიონის მძივები თარიღდება ძვ.წ. VIII-VII ს.ს-ით, ხოლო გაფის სახელურები - ადრე ფეოდალური ხანით – დაახლოებით VIII-IX ს.ს-ით (დაცულია ბორჯომის მხარეთმცოდნეობის მუზეუმში).

საინტერესოა, აგრეთვე, 1986 წელს ყოფილი ბოტანიკური ბაღის ტერიტორიაზე, მშენებლობის დროს შემთხვევით აღმოჩენილი ქვევრები, რომლებსაც აქვთ გრეხილი თოკისებური ორნამენტი. ეს ორნამენტი გავრცელებული იყო XII-XIV საუკუნეებში.

წერილობითი წყაროები, რომლებიც ცნობებს გვაწვდიან ბორჯომის ხეობის უძველესი პერიოდის შესახებ, ძალზე ცოცხალია. ერთი ცნობა ამ ხეობის შესახებ დაცული აქვს ლეონტი მროველს. იგი წერს: მაშინ ფარნავაზ უშიშ იქმნა ყოველთა მგერთა თვისთაგან და მეფე იქმნა ყოველთა ქართლსა და ეგურსა ზედა და განმრავლნა ყოველნი მხედარნი ქართლოსიანი, განაწესნა ერისთავნი რვანი და სპასპეტი მეექვსე გაგზავნა ოძრახის ერისთავად და მისცა ტასისკარიდგან, ვიდრე არსიან მთამდის, ნოსტის თავითგან ზღუამდის, რომელი არს სამცხე და აჭარა¹.

ისტორიკოსი ჯუანშერი აღნიშნავს, რომ „ვახტანგ გორგასალის ძემ დაჩიბ, თავის ძმას მირდატს მისცა ჯავახეთი ფარავნიდან მტკვრამდე, ტასისკარიდან ვიდრე სპერამდე“. ეს ცნობები იმაზე მიუთითებს, რომ ძველი დროიდანვე ბორჯომის ხეობა მთლიანად თუ არა, ნაწილობრივ მაინც, ადმინისტრაციულად, სამცხის შემადგენლობაში შედიოდა. გერმინი „ბორჯომის ხეობა“ იმ ტერიტორიის სახელწოდებად, რომელსაც დღეს

¹ ვ. აბულაძე, ბორჯომის ხეობის წარსული და აწმყო, 1983წ. გვ.9

მოიცავს, ისტორიულ წყაროებში 1819 წლიდან იხსენიება. მანამდე ეს მხარე „მტკვრის ხეობად“ ანუ „ხეობად“ იწოდებოდა (XV-XVIII ს.ს-ში), ხოლო უფრო ადრე „თორის მხარედ“.

სახელწოდება „თორი“, როგორც ბორჯომის ხეობის აღმნიშვნელი ტერმინი, ძველი დროიდანვე არსებობდა, რაც დასტურდება VII საუკუნის ძეგლის, უსახელო გეოგრაფიის იმ ნაწილიდან, სადაც ნათქვამია: „გაივლის მტკვარი ჯავახეთის ძირობაზე, ჩამოეშვება სამცხეში, მოექცევა მტკვარი აღმოსავლეთისაკენ გავლით ქართვლის ბენა სოფლებზე და ჰყოფს მხარეებს თორი, გოვათის ხევი, გირნისხეობა, მანგლისის ხეობა, ხოლო ჩრდილოეთით დიდი მდინარე მტკვრისა, არაგვეთის მთიანეთია და იმავე მხრიდან ველი ღვანისა¹.

გეოგრაფიის უცნობი ავტორის მიერ, იბერიის აღწერაში მოცემული ფაქტები ახალი წელთაღრიცხვის IV საუკუნის სინამდვილიდან არის აღებული და იგი ძირითადად პაპი ალექსანდრიელის აღწერას ეყრდნობა.

განხილული ისტორიული წყაროებიდან თორის მხარის მდებარეობის შესახებ შეიძლება ასეთი დასკვნა გავაკეთოთ: ბორჯომის ხეობა (დღევანდელი) IV საუკუნეში ქართლისა და სამცხის სასამღვრო მხარეს წარმოადგენდა და ორ ნაწილად იყოფოდა. ერთი ნაწილი, მტკვრის მარჯვენა მხარე (დღევანდელი ბორჯომის ხეობის დიდი ნაწილი, ახალდაბიდან - აწყურამდე, წალვერის, ბაკურიანის, გუჯარეთის მიდამოები) თორის მხარეს შეადგენდა და აღმინისტრაციულად ქართლის შემადგენლობაში შედიოდა. მეორე ნაწილი, მტკვრის მარცხენა სანაპირო, დაწყებული გაშისკარიდან ახალციხის მიმართულებით, სამცხეს ეკუთვნოდა².

ადრეული ხანის შავწყალას ხეობაში უსათუოდ პირველობს თორი და ციხისჯვარი. სამცხესა და ჯავახეთში გარდამავალ გზაჯვარედინზე მყოფი ციხისჯვარი არის ის ცენტრი, რომელიც თავის გარშემო აერთიანებს შავწყალას სოფლებსა და ბაკურიანის მიდამოებსაც, სადაც ადრეული დასახლება ჩანს. ამ მხრივ აღსანიშნავია საკოჭავისა და ანდემიგის არქეოლოგიური ძეგლები ბაკურიანთან, რომელებიც უძველესია მთელ თორში.

¹ ვ. აბულაძე, ბორჯომის ხეობის წარსული და აწმყო, 1983წ. გვ.10

² იგივე, გვ.13

არაბთა შემოსევის დროს თორის მხარე თითქმის მთლიანად გაპარგახდა, ხოლო მათი ბაგონობის გადაგდების შემდეგ, ეს მხარე თანდათან წელში გაიმართა. IX ს-ში თორის ეკონომიკური და კულტურული განახლება ჩქარი ტემპით მიმდინარეობდა. მან თავის დიდებას XII-XIII სს-ში მიაღწია. განახლდა ცხოვრება თორში, ციხისჯვარში, ნეძვსა და ნუაში. ეს უკანასკნელი კი, როგორც მეცნიერები ვარაუდობენ, დღევანდელი ბორჯომის ადგილზე უნდა ყოფილიყო.

აღნიშნულ პერიოდში თორელი ერისთავები საქართველოში ერთ-ერთი ყველაზე ძლიერი და გავლენიანი ფეოდალები ყოფილან. მათ შორის ყველაზე სახელოვანნი და გამოჩენილები იყვნენ თამარ მეფის პირველი მთავარსარდალი – ამირსპასალარი გამრეკელი-თორელი, ძმები შალვა და ივანე, ახალციხელებად წოდებულნი. მეჭურჭლეთუხუცესი ანუ ფინანსთა მინი- სკრი - კახა თორელი.

როგორც ცნობილია XIII საუკუნის 30-იან წლებიდან იწყება თორელთა საგვარეულოს თანდათანობითი დაკნინება და ციხისჯვარელ-ჯაყელთა აღმეფება, რომლებიც მთელ სამცხეში გაბატონდნენ და მალე იმდროინდელ საქართველოში ყველაზე უმაღლესი გიგული, ათაბაგობა დაისაკუთრეს.

XIV საუკუნიდან საქართველოში იწყება სათავადოების ჩამოყალიბება და მთავრდება XVI საუკუნეში. ამ პერიოდიდან იწყება ავალიშვილების დამკვიდრება ბორჯომის ხეობაში.

დღევანდელი ბორჯომის ხეობა იმ დროს (XV-XVI სს) სამ ხეობად იყოფოდა:

1. მტკვრის ხეობა – გაშისკარიდან სლესის ციხემდე, მტკვრის აუოლებით – მისი ორივე სანაპირო;
2. სადგერის ხეობა, რომელიც სადგერიდან იწყებოდა, წალვერ-გიმოთესუბანსა და თორი-ბაკურიანის მიდამოებს მოიცავდა. ეს ორი ხეობა საავალიშვილოს შეადგენდა;
3. გუჯარეთის ხეობა კი საციციანოში შედიოდა¹.

1590 წელს ირან-ოსმალეთის ბავის თანახმად, გემო ქართლი თითქმის მთლიანად ოსმალთა სახელმწიფოს საზღვრებში მოექცა. XVI საუკუნის მიწურულს გემო ქართლში არსებული

ყველა სოფელი აღნუსხეს და „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთრის“ სახელწოდებით ცნობილ საგადასახადო რეესტრში შეიგანეს. ამ დავთარში ნახსენებია ბაკურიანიც, მხოლოდ უკვე დაცარიელებული, თუმცა მოსახლეობა ცალკეულ დაბა-სოფლებ-

¹ ნ. ბერძენიშვილი, საქართველოს ისტორიის საკითხები I, გვ.253.

ში მაინც იყო.

ავალიშვილებმა დიდხანს ველარ გაუძლეს თურქების გაუ-
თავებელ შემოტოვებს. XVIII ს. 60-70 წლებში მიატოვეს მხარე და
შიდა ქართლში ჰპოვეს თავშესაფარი.

გვიანფეოდალური ეპოქის მიწურულს, როდესაც საქართველოს
საქმეები საბოლოოდ აიწეწა, გათურქებას გადარჩენილი თორის
მხარე, მოთარეშე ლეკების არენად იქცა. ლეკებს არც უღირსი
ქართველები ჩამორჩნენ. ციციშვილებმა, რომლებიც გუჯარეთის
ხეობაში ძამას მხრიდან შემოდიოდნენ, მთლიანად გააპარგახეს
ეს თვალწარმგაცი ხეობა. გაუკაცრიელებულ ხეობაში მათ თავი-
ანთი ყმა-ოსები ჩამოასახლეს¹.

ბაკურიანი ანუ ბაკულიანი მ. ჯანაშვილის მიხედვით წარმოს-
დგება სიტყვა ბაკვადან, რაც შემომაგრებას, შემოლობვას, ბაკის
გაკეთებას ნიშნავს².

წერილობითი წყაროები ძალიან მწირ ცნობებს გვაწვდიან ბაკუ-
რიანის შესახებ. სახელწოდება ბაკურიანი განსხვავებულად აქვს
ნახსენები ვახუშტის თავის „აღწერა სამეფოსა საქართველოსა“;
მაგ. „აღწერა თრიალეთისა“ - „ხოლო ზურგაკეტის ჩრდილოეთ
კერძოდ არს თრიალეთი და განჰყოფს თრიალეთს აღმოსავლით
კლდე-კრიდამ გამოკიდებული მცირე მთა ლაკესა და მიდგმით
ბენდერის მთისა; სამხრით მთა ბენდერი და გამოკიდებული მის
მთისა, რომელი მოადგების ქციის მდინარეს კლდისის დასავლით,
გამომართებით კვირიკეთის მთისა და ერჯევნისა ვიდრე თორის
მთამდე და ბაკულიანამდე“³.

„აღწერა სადგრის ხეობისა“:

„ამ ხევს ზეით ერთვის მტკვარს თორის წყალი სამხრიდამ. ამ
შესართავს სამხრით არს სადგერს ეკლესია წმინდის
გიორგისა. ამას უღის აღმოსავლით თორი მდინარე, დასავლით
შავ-წყალი, და შავ-წყალი გამოსდის ბაკულიანისა და კოდიანის
მთასა და მიერთვის მტკვარს სამხრიდამ“⁴.

ვახუშტი არავითარ ცნობას არ იძლევა სახელწოდება „ბაკუ-
რიანისა“. და მისი დასახლების შესახებ.

ბაკურიანის არსებობას მოწმობს „გურჯისტანის ვი-
ლაიეთის

¹ თ. ჩიქოვანი, ზემო ქართლი, თბ. 1987 წ. გვ.56

² გოგაბიშვილი, საქართველოს გეოგრაფიულ სახელწოდებათა ახსნა-განმარტე
ბანი, თბ. 1981წ. გვ.41

³ ვახუშტი ბატონიშვილი „აღწერა სამეფოსა საქართველოსა“ 1941 წ. გვ.41

⁴ ვახუშტი ბატონიშვილი „აღწერა სამეფოსა საქართველოსა“ 1941 წ. გვ.41

დიდი დავთარი“, რომელიც 1595 წლითაა დათარიღებული. „გურ-
ჯისტანის ვილაიეთი“ დაყოფილი იყო სანჯაყებად. პეტრეს სან-

ჯაყში, ანუ ლივაში აღწერილია სულ 49 სოფელი. აქედან მოსახლეობა, ისიც მინიმალური რაოდენობით, ნაჩვენებია 8 სოფელში, ხოლო დანარჩენი 41 სოფელი აღრიცხულია გაუკაცრიელებულად¹. მთლიანად პეტრეს საჯანყი ორთავე ნაჰიეთს 8 დასახლებულ სოფელში, ე.ი. ახლანდელი მთელი ბორჯომის ხეობაში დარჩენილია სულ 37 კომლი. გაუკაცრიელებულ სოფლებს შორის ნახსენებია ბაკურიანიც, რომელსაც შეწერილი ჰქონდა 4000 ახჩა გადასახადი.

XIX საუკუნის დასაწყისში ბორჯომის ხეობაში ძველი მკვიდრი ქართველი მოსახლეობა აქ-იქ იყო შემორჩენილი. 1860 წლის აღწერით ირკვევა, რომ ბორჯომის ხეობაში მოსახლეობა მხოლოდ 15 სოფელშია და ისიც მცირე რაოდენობით – სულ 104 კომლი, 418 სულით².

1801 წელს საქართველო რუსეთს შეუერთდა და დამყარდა რუსეთის მმართველობა. 1845 წელს კი ბორჯომს ეწვია მეფისნაცვალ ვორონცოვი, რომელმაც თვენახევრის განმავლობაში დაიარა მთელი ხეობა. ბორჯომის მიდამოებით მოხიბლული მეფისნაცვალი 1853 წელს ჩერნიშევს ურჩევდა, ბორჯომის წყლის რაიონში დაესახელებინათ რუსები და უცხოელებიც, ებრაელების გარდა³.

ვორონცოვის ჩამოსვლამ ბორჯომში ბოლო მოუღო ავალიშვილების პრეგენზიას. ყველა „სადაო მამული“ გადაეცა ხაზინას, კერძო პირებს მიეცათ სახლების მშენებლობის უფლება.

ბორჯომის ხეობისაკენ დაიდრნენ მოახალშენენი. ვორონცოვმა იმპერატორ ნიკოლოზ I-ის ნებართვით ბორჯომის ორ ნასოფლარში – თორსა და მოქცევში 1853 წელს პოლტაველი და ჩერნიგოველი ორასიოდე რუსულ-უკრაინული ოჯახი დაასახლა.

XIX საუკუნის 60-იანი წლებიდან ბაკურიანშიც გაჩნდა რუსული მოსახლეობა და დაიწყო მისი ხელახალი დასახლება.

ცარიზმის ვერაგულმა ნაციონალურმა პოლიტიკამ შედეგი ვერ გამოიღო. ბორჯომის ხეობაში ჩამოსახლებულმა რუსებმა და უკრაინელებმა ნათესაური ურთიერთობები დაამყარეს ადგი-

¹ „გურჯისტანის ვილაიეთის დიდი დავთარი“, გ III, გვ. 469

² Томкеев М. Материалы для исторического описания Боржоми и Боржомских минеральных вод.

³ Акты Гх. стр 894 Утверждение русского владычества

ილობრივ მცხოვრებლებთან და უმეტესი ნაწილი გაქართველ-
და კიდეც.

1869 წლის აღწერით ბორჯომის ხეობის 24 სოფელსა და
დაბა ბაკურიანში 205 კომლია აღრიცხული. ამ რიცხვში არ შედის
ბორჯომის სახაზინო მამულისა და მინწყლების სამმართველო-
ში მომუშავე და სახაზინო სოფლებში მცხოვრები პირები,
აგრეთვე ადგილობრივი პოლიცია და სამხედრო ნაწილები.

1869 წლის აღწერით ბაკურიანში იყო 4 კომლი 16 სულით.
ბაკურიანში მოსახლეობა თანდათან მაგულობდა. 1873 წლის
მონაცემებით აქ 17 კომლია აღრიცხული¹.

XIX საუკუნის ბაკურიანის მოსახლეობისათვის მნიშ-
ვნელოვანი მოვლენა იყო რკინიგზის გაყვანა. გზის გაყვანა
გამოიწვია ხე-ტყის გადამიდვის საჭიროებამ. ამ ხაზის მშენე-
ბლობა 1898 წელს დაიწყო და 1902 წლის იანვარში დამთავრ-
და. ბუნებრივი და რთული რელიეფური პირობების გამო აქ
ვიწროლიანდაგიანი რკინიგზა გაიყვანეს.

1897 წელს „ცნობის ფურცელი“ იცობინებოდა: „ბორჯომის
ხეობაში საღვურ შავი წყალიდამ ბაკურიანამდე საგანგებო
კომისიამ დაამთავრა წინ-და-წინი მუშაობა ვიწრო ლიანდაგი-
ან რკინის გზის გაყვანაზე და ამ შემოდგომაზე შეუდგებიან
კიდეც გზის გაყვანას².

ხოლო გაზეთი „ივერია“ 1898 წელს იცობინებოდა, რომ
ბაკურიანში რკინის გზის გაყვანა უკვე გადაწყვეტილია მთავ-
რობისაგან და როგორც ამბობენ მომავალი ზაფხულისათვის
ეს გზაც მზად იქნება³.

ბორჯომ-ბაკურიანის რკინიგზის გაყვანის შესახებ ჟურნა-
ლი „კვალი“ 1897 წელს იცობინებოდა შემდეგს: „როგორც „ივ-
ერია“ წერს „ამიერკავკასიის რკინიგზის ბორჯომ-ბაკურიანის
შტოს გამოკვლევა უკვე დაუსრულებიათ და ახლა მიწის მუშაო-
ბას და შენობების აგებას შესდგომიან. მუშაობას განაგებს
ამიერკავკასიის რკინის გზის პირველი ნაწილის უფროსი, ინ-
ჟინერი ლოხვიცკი, ხოლო ამ შტოს ყოველგვარ მუშაობის უფრო-
სია რკინის გზის უფროსი ინჟინერი ვედენევი“⁴.

1899 წელს კი იგივე ჟურნალი იცობინებოდა შემდეგს:

¹Акты Гх. стр 894 Утверждение русского владычество

²ცნობის ფურცელი, 1897წ. 28 აგვისტო №296, გვ.2

³გაზეთი „ივერია“, 1898წ., 12 ივლისი, №148, გვ.3

⁴ჟურნალი „კვალი“ 1897წ., №37

„მუშაობა ბორჯომსა და ბაკურიანს შუა რკინის გზის გასაყვანათ სწრაფად წარმოებს. გზა სამინისტროს ახალის გეგმით შეცვლილია გზის მიმართულება წალვერიდან ბაკურიანამდე იმ განზრახვით, რომ საჭირო აღარ შეიქმნას გვირაბის გათხრა¹.

ამრიგად, 1902 წელს დამთავრდა რკინიგზის გაყვანა ბაკურიანამდე.

XIX საუკუნის დასაწყისში ბაკურიანში კარგ აგარაკად ითვლებოდა და ჰყავდა დამსვენებელი. „მოაგარე ბაკურიანში ბევრია, მაგრამ უფრო მეტი იქნება აქ რომ ბინის საშუალება იყოს² იტყობინება „ცნობის ფურცელი“.

გაზეთი „ივერია“ 1903 წელს შემდეგს იტყობინებოდა: „მოაგარაკენი აქ კარგა ბლომად არიან, ორმოც სახლამდე, რომელიც საგანგებოდ ამ ამრით არის აშენებული, ყველაში სცხოვრობენ. სახლი არ არის ძვირი, სანოვაგე, ხორცი და აგრეთვე ყველა რაც კი რამ საჭიროა ადამიანისათვის საჭმელად იშოვება³.

რკინიგზის მაგარებელი ბაკურიანში მოდიოდა ყოველდღე, დღეში ორჯერ, მაგრამ არ მუშაობდა ფოსტა, სწორედ ამიტომ იყო, რომ ამიერკავკასიის რკინისგზის უფროსმა შუამდგომლობა აღძრა ტფილისის ფოსტა ტელეგრაფის ოლქის უფროსის წინაშე ბაკურიანის სადგურზე საფოსტო განყოფილების დაარსების შესახებ⁴.

ბაკურიანში მართლაც გახსნილა საფოსტო განყოფილება.

ბაკურიანის მოსახლეობისათვის დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა აფთიაქს, რომელიც 1904 წლის ივლისის პირველი რიცხვებიდან გახსნეს⁵.

ბაკურიანსა და ცემში აშენდა და გაიხსნა სანაგორიუმები რკინიგზის მოსამსახურეებისათვის, რომლებიც მალე შეუდგნენ ავადმყოფთა მიღებას⁶.

1903 წლის 11 ივნისის „ცნობის ფურცელი“ ბაკურიანის შესახებ იძლევა შემდეგ ინფორმაციას:

„სოფელში სულ 42 კომლი მცხოვრებია. ამათგან 12 კომლი ქართველია, 15 რუსი და დანარჩენი ოსი. სამთავეს ერთმანეთის ენა ძალიან კარგად გაეგებათ, მაგრამ უფრო ქართული ენაა ხმარებაში. რუსები აქ თავად ვორონცოვის დროს 1853 წელს ჩამოსახლებულან, ისე შეუთვისებიათ ქართველთა მნე-

¹ ჟურნალი „კვალი“ 1899 წ. № 30 გვ. 499;

² „ცნობის ფურცელი“ 1903 წ. 11 ივნისი № 2177 გვ. 2;

³ გაზეთი „ივერია“ 1903 წ. 6 აგვისტო გვ. 3;

⁴ „ცნობის ფურცელი“ 1904 წ. ივლისი № 2563 გვ. 3;

⁵ „ცნობის ფურცელი“ 1904 წ. ივლისი № 2563 გვ. 3;

⁶ „ცნობის ფურცელი“ 1903 წ. 27 ივნისი № 2193 გვ. 2.

ჩვეულება, ლაპარაკი, რომ ქართველებისაგან იმათი გარჩევა, თუ არა პაჭუა ცხვირით, ძალიან გაგიჭირდებათ. მცხოვრებთა უმთავრესი სახსარი ცხოვრებისა ხე-ტყის დამუშავება და საქონლის მოშენებაა. მიწის მუშაობას ძალიან ნაკლებად მისდევენ. გარდა კარგოფილისა აქ არავითარი ჭირნახული არ ხარობს, კარგოფილი კი საუვეცხოვო მოდის. შარშან საცდელად პურიც დაუთესიათ, მაგრამ 1 აგვისტოს სეტყვა დაჰკრა და სულ მიწასთან გაასწორა“.

რუსეთის 1905-1907 წლების ბურჟუაზიულ-დემოკრატიულმა რევოლუციამ დიდი გამოძახილი ჰყოვა მისი იმპერიის განაპირა-ეროვნულ რაიონებში. შესაბამისად, დაიწყო მუშათა და გლეხთა რევოლუციური გამოსვლები საქართველოშიც. რსდმპ ორგანიზაცია ბორჯომში, 1905-1907 წლებში, რევოლუციის მძაფრი აღმავლობის პერიოდში შეიქმნა, რომელმაც მასებში შეიარაღებული აჯანყების მოსაწყობად ფართო სააგიტაციო მუშაობა გააჩაღა. სამხედრო-ტექნიკური კომისიის მითითებით, რსდმპ ბორჯომის ორგანიზაციის ბიურომ შექმნა შეიარაღებული რაზმები, რომლებსაც „წითელი რაზმები“ ეწოდებოდათ. ასეთი რაზმები არსებობდა სოფლებში: ახალდაბაში, წალვერში, ბაკურიანში და საკირეში.¹

იარაღისა და ფულადი სახსრების შოვნის მიზნით, წითელ-რაზმელებმა რსდმპ ბორჯომის ორგანიზაციის მითითებითა და ხელმძღვანელობით 1905, 1906 და 1907 წლებში მოაწყვეს თავდასხმები ბორჯომიდან ახალციხეში მიმავალ ფოსტაზე. 1905 წლის ბოლოს თავდასხმა მოეწყო აგრეთვე ბაკურიანიდან ბორჯომში მიმავალ რომანოვების მამულის მოღარე ლეხედევზე. რაზმელებმა დახოცეს ჟანდარმები, გაიტაცეს ფული და იარაღი.²

1905-1906 წლებში ბაკურიანში დიდი გამოხმაურება ჰყოვა რევოლუციამ. აქ გარდებოდა მიგინგები. ერთი მიგინგი ჩაუგარებიათ ახლანდელ ეკლესიასთან, სასაფლაოზე. მიგინგში მონაწილეობისათვის ბაკურიანში გადმოსულან ციხისჯვრიდან და სხვა სოფლებიდან. მასში მონაწილეობდნენ, აგრეთვე, ადგილობრივი ბავშვები. ისინი მოუწყვიათ ორ-ორად, გულზე გაუკე-

¹ ვ. აბულაძე, ბორჯომის ხეობის წარსული და აწმყო, 1983 წ. გვ.152.

² ვ. აბულაძე, ბორჯომის ხეობის წარსული და აწმყო, 1983 წ. გვ.152.

თეზიზით წითელი ბაფთები და ჩაუყვანიათ ეკლესიასთან. ბავშვები გაიძახოდნენ: „გაუმარჯოს ერთობას“ და მღეროდნენ:

*„ჩვენ მხარი მივცეთ ჩვენ ტანჯულ მოძმეს,
მშვიდობა ხელი ჩვენ გავუწოდოთ,
წყევლა და კრულვა ჩვენ შევუთვალეთ მტერს
და ბრძოლის ველზე გამოვიწვიოთ“¹.*

ამ წლებში ცნობილი რევოლუციონერი ყოფილა ბაკურიანის მკვიდრი - ლადო მიქაბერიძე. მასთან ერთად მუშაობდა რევოლუციონერი ქალი ანასტასია ივანეს ასული მიქაბერიძე.

რუსეთის იმპერიის 1908-1910 წლების რეაქციის პერიოდში ბორჯომ-ბაკურიანის რკინიგზაზე, ისე როგორც საქართველოს მასშტაბით, არ შენელებულა რევოლუციური განწყობა და გაფიცვები.²

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ სწორედ რეაქციის წლებში გამოეყო ბორჯომის სამოგადოებას ბაკურიანის სამოგადოება. გორის მაზრის უფროსი 1908 წელს თბილისის გუბერნატორის მიერ მიწერილ პატაკში წერს, რომ აუცილებელია შეიქმნას ბაკურიანის სამოგადოება იმის გამო, რომ გუჯარეთის ხეობის სოფლები დაცილებულია ბორჯომიდან, მაგალითად, სოფ. მაჭარწყალი 30 კმ-ითაა დაცილებული, ხოლო ტუსრები კი – 70 კმ-ით. ამიგომ სოფლები მაჭარწყალი, წინუბანი, ღვთისმშობელი, გვერდისუბანი, ოღეთი, გუჯარეთი, წითელი საყდარი, დიდი და პატარა თონეთი, ღინტური, ბემო და ქვემო ტუსრები, თელვანი, მოლითი, ქვემო და ბემო მიგარბი, ბაკურიანი, ციხისჯვარი, მზეთამზე, კიმოთესუბანი, წალვერი, ცემი, გბა, თორი, დაბა და სადგერი; სულ 800 კომლი უნდა გამოეყოს ბორჯომის სამოგადოებას და შეიქმნას ბაკურიანის სოფლის სამოგადოება.³

თბილისის გუბერნატორისაგან შემდეგი პასუხი მიიღეს, რომ ის მიზანშეწონილად თვლის ბორჯომის სამოგადოებას გამოეყოს ბაკურიანის სამოგადოება, მაგრამ სოფლები: წალვერი, ცემი, დაბა, სადგერი, როგორც მახლობელი სოფლები, დარჩეს

¹ ბაკურიანელი 88 წლის კაცი სერგო ნადირაძე, 1986 წ. ჩაწერილი;

² საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტ VI გვ.287.

³ Ф. 31. опис 1. ед.хр №1099 Тифлиского губернского по крестьянским делам присутствия. Дело о равномерном распределений сельского обществ мировыми отделами

ბორჯომის სამოგადოებაში¹.

1909 წლის მონაცემებით ბაკურიანში იყო 70 კომლი 240 მცხოვრებით (აქედან 195 მამაკაცია, 145 ქალი)².

მთლიანად ბაკურიანის სამოგადოებაში იყო 671 კომლი, 4789 მცხოვრებით.³

ხოლო 1915 წლის მონაცემებით ბაკურიანში იყო 66 კომლი და ირიცხებოდა 402 მცხოვრები. თავის სოფლებიანად, ე.ი. სამოგადოებაში - ირიცხებოდა 667 კომლი, 5662 სული. ბაკურიანის სამოგადოებას ჰყავდა თავისი უფროსი აფანასი ხალიზოვი და მისი მოადგილე იყო ნიკოლოზ უსტიმენკო. სამოგადოებას ჰყავდა თავისი მოსამართლეებიც: მიხეილ ჰამლეტის ძე ყოროშვილი, ვასილ ანისიმეს ძე ნაგოგა და სტეფანე მაგვეის ძე რიბაკონი, მათი მოადგილეები იყვნენ: იაგორა ივანეს ძე გავვა, ანტონ მეისეს ძე კობანაშვილი და ბორსა მიხეილის ძე ქუმარიგაშვილი⁴. ბაკურიანის სოფლის სამოგადოებას ჰქონდა თავისი ბეჭედიც.

აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ 1917 წელს ბაკურიანის სამოგადოებას გამოეყო ციხისჯვარი. 1917 წლის 16 დეკემბერს გორის მაზრის კომისარს თბილისის გუბერნიისა და გლეხთა საქმეების კომისარიატი წერდა: „შემაგყობინეთ მიზეზი იმისა, თუ რატომ უნდა გამოეყოს ციხისჯვარი ბაკურიანის სამოგადოებას“⁵. გორის მაზრის კომისარი, თბილისის გუბერნიის კომისარს პასუხობს: „გაყოფის მიზეზი ის არის, რომ ციხისჯვრის მცხოვრებნი შორს არიან ბაკურიანიდან. იქ სიარული ქმნის დიდ სიძნელეებს და ამიტომ თავის დროზე ვერ ეხმარებიან ბაკურიანის სამოგადოებას. მიზეზი ის იყო კიდევ, რომ ციხისჯვარში ძირითადად ბერძნები ცხოვრობდნენ“⁶.

1917 წლის დამლევს ციხისჯვრელებს ნებას რთავენ, რომ ცალკე სამოგადოება შეიქმნას და გამოეყოს ბაკურიანის სამოგადოებას. ამ სამოგადოებაში აუცილებლად უნდა ყოფილიყო ერთი წარმომადგენელი ბაკურიანის სამოგადოებიდან⁷.

1926 წლის გაფხულში ბაკურიანს ესტუმრა სტალინი. მას თან

¹ ფ. 31. опис 1. дело №1249-а 1909 г. ст. 61;

² ფ. 31. опис 1. дело №1249-а 1909 г. ст. 98;

³ ფ. 31. опис 1. дело №1249-а 1909 г. ст. 211;

⁴ სსცა აღწ. 1 № 10999 გვ. 98;

⁵ სსცა აღწ. 1 № 10999 გვ. 339;

⁶ სსცა ფ. 31 აღწ. 1;

⁷ სსცა ფ. 31 აღწ. 1 გვ. 340-341.

ახლდნენ მიხა ცხაკაია და მიხა კახიანი. მათ დაათვალიერეს ბაკურიანში არსებული ბოტანიკური ბაღი. ბაღის დათვალიერებისას, რომელიც ბელადს ძალიან მოსწონებია, ერთ ადგილზე შეჩერებულა და უთქვამს: კარგი იქნებოდა ამ ადგილზე დასასვენებელი სახლის აშენება, რჩევაც მიუცია, თუ როგორი სტილის უნდა ყოფილიყო მომავალი შენობა. გაითვალისწინეს სტალინის რჩევა და 1932 წელს აშენდა შესანიშნავი სახლი, რომელსაც „სტალინის სახლს“ ეძახდნენ (თუმცა, სტალინს ამ აგარაკზე არასოდეს დაუსვენია).

1926 წლის 10 ნოემბერს ბაკურიანი გამოცხადდა დაბად. ამ დროს ბაკურიანში საბჭოს თავმჯდომარე გახლდათ ფემისგოკლი ლაბარეს ძე ივანოვი.

ეკლესიები, ნასახლარები

ბაკურიანი და მისი მიდამოები - ციხისჯვარი, თორი და ანდემიგის დასახლება მდიდარია სალოცავებით, თუმცა მათგან მხოლოდ ნანგრევები და ნაშთებიღაა შემორჩენილი:

ბაკურიანიდან, ჩრდილო-დასავლეთით, 2 კილომეტრის დაშორებით, არის ნასოფლარი „პანგნარის“ ეკლესია, რომელიც განეკუთვნება შუა საუკუნეებს;

ბაკურიანში ბავშვთა სანატორიუმთან, მაღალი ბორცვის თავზე, შუასაუკუნეების პერიოდის ყოვლადწმინდა სამების ეკლესიაა;

ბაკურიანის დასავლეთით, 3 კილომეტრზე ნასოფლარ ყურესებშია ძველი ნაქალაქარი - ოძრხე და შუასაუკუნეების ეკლესია;

ბაკურიანში – სამხრეთ-აღმოსავლეთით მდებარეობს წმინდა ელიას სახელობის ეკლესია;

ბაკურიანის ანდემიგის – ჩრდილო-დასავლეთით, 1,5 კმ-ზე, ცხრაწყაროს მიდამოებში მდებარეობს მარიამწმინდას კომპლექსი;

ბაკურიანის დასავლეთით, 10-12 კილომეტრზე, თორის მიდამოებშია ადგილი „ტყემლიანი ველი“, „ტყემლოვანი“, წმინდა ბარბარეს სახელობის ეკლესია;

ბაკურიანის დასავლეთით, 10-12 კმ-ზე არის ნასოფლარი თორი, სადაც მდებარეობს X საუკუნის პერიოდის წმინდა გიორგის სახელობის ეკლესია;

ბაკურიანის სამხრეთ-დასავლეთითაა სამონასტრო კომპლექსი - „ნადარბაზევი“.

ბაკურიანის ჩრდილო-აღმოსავლეთით მდებარეობს ყოვლადწმინდა ღვთისმშობლის მცირე ეკლესია.¹

ღვთისათვის ბაკურიანში მოქმედებს ორი ეკლესია: „წმინდა გიორგის“ სახელობის ეკლესია, რომელიც დაახლოებით XIX საუკუნის შუა წლებშია აგებული და მეორე, „ყოვლადწმინდა სამების“ ნაშთებზე, 1990-იან წლებში ანგე-ლინა გავას ოჯახის მიერ აგებული ეკლესია.

ბაკურიანელები ყოველწლიურად აღნიშნავენ „გიორგობას“, „ელიობას“, „სამებობას“, „ღვთისმშობლობას“.

მოსახლეობა ძირითადად მართლმადიდებელია.

მეურნეობა

ბაკურიანის მეურნეობის დარგების განვითარების მიმართულება რელიეფით არის განპირობებული. ბუნებრივი, სოციალურ-ეკონომიკური, ისტორიული ფაქტორებისა და მოსახლეობაში წლობით ჩამოყალიბებული სამეურნეო ტრადიციების ზეგავლენით, ბაკურიანის სოფლის მეურნეობაში ყოველთვის დომინირებული ადგილი ეკავა მესაქონლეობას და მებოსტნეობას.

ბაკურიანში, მართალია არ მოდიოდა ყურძენი, მაგრამ აქ ნაპოვნი ქვევრები მიუთითებენ ღვინის ამოგანაზე ხეობიდან, ან ბადაგის ადგილობრივ დაღვინებაზე.

ბაკურიანის მიდამოებში გყის არსებობა საკმაოდ დიდ როლს ასრულებდა სოფლის მეურნეობის განვითარებაში. გყე და მისი პროდუქტები უდიდეს როლს თამაშობდნენ ადამიანის ცხოვრებაში ყოველთვის და მით უფრო ძველად. სამშენებლო მასალა, სითბო და სინათლე საცხოვრებლებში, სამუშაო იარაღები, ყოველდღიური მოხმარების საგნები, საკვების დიდი ნაწილი (ნანადირევი, გყის ხილი, პანტა, თხილი) – ყველაფერი ეს ბაკუ-

¹ გოჩა გუგუშვილი, ბორჯომისა და ბაკურიანის ეპარქია, 2004 წელი.

რიანში ტყესთან იყო დაკავშირებული.

ტყესთან არის დაკავშირებული „სანახშირეების“ დიდი რაოდენობა, რომელიც ტოპონიმიკაში მოჩანს. „უნახშიროდ წარმოუდგენელი იყო მჭედლობა, ამიტომ იგი უწევდა თითქმის ყველგან, უფრო მეტად კი – ხეობის შენაკადი ხეების სიღრმეში¹. შეიძლება ხალხმა ამიტომაც შეარქვა ბაკურიანში ახლანდელი გრამპლინების ტერიტორიას „უგოლნიკი“, ანუ „კუტოკი“, რომელიც მათი აზრით ნახშირის გამოწვასთან არის დაკავშირებული.

სამშენებლო ხის დამზადებას თორში ხელს უწყობდა ნაძვისა და სოჭის დიდი რაოდენობა. XIX საუკუნის მონაცემებით, ახალციხე-იმერეთის ქედი და, საერთოდ, თორი მთელ საქართველოში საუკეთესო იყო თავისი ხე-ტყით და მოხერხებული მღებარეობით².

მტკვრის ორივე სანაპიროზე მოჭრილი ხეები ციცაბო ფერდობიდან, სვნებით ცურდებოდა დაბლობში (სვნები ჰქვია ხის დასაცურებელ ღარებს მთის ციცაბო კლდეებზე). XIX საუკუნეში ამ საქმეს ხეობის სხვა სოფლებთან ერთად მისდევდა ბაკურიანის მოსახლეობაც.

ამავე ტყეებში, მორების გარდა, ფართოდ მისდევდნენ ყავრის დამზადებას, რაზედაც მეტყველებენ ადგილის სახელები – „ყავრის ხევი“, „მეყავრის მიწები“, „მეყავრის ქვა“...

XIX საუკუნეში აქ შემის დამზადებასაც მისდევდნენ. ეს კი შემოსავლის კიდევ ერთი წყარო უნდა ყოფილიყო აქაურთათვის. შემას ეზიდებოდნენ ურმით, ცხენით, ბურგით, ამას უნდა ნიშნავდეს სახელი „საკოჭავი“ (საბელი, საპალნელ შესაკრავი – საბა) და „სახურგე ღელე“, სადაც ხეს ამზადებდნენ ხურგად (კონად)³.

XIX საუკუნეში ბაკურიანიდან ახალქალაქში გადაჰქონდათ შემა, ყავარი, მაგრამ უნდა აღინიშნოს ის, რომ საქართველოში ტყეების დიდი მასივები შეადგენდა ხაზინისა და მსხვილ კერძო საკუთრებას.

ბორჯომის ხეობაში კავკასიის ნამესგნიკის მიხეილ რომანოვის მიერ 1871 წლიდან მითვისებულ უზარმაზარ მამულში,

¹ დ. ბერძენიშვილი, ნარკვევები საქართველოს ისტ. გეოგ-იდან, თბ. 1985წ. გვ.9

² იგივე

³ იგივე, გვ.10

რომელშიაც ტყეს 45000 ღესეგინაზე მეტი ფართობი ეჭირა, ბორჯომ-ბაკურიანის რკინიგზის შტოს გაყვანამდე (1902წ.), გლეხობის მდგომარეობა, ხე-ტყის დამუშავებასთან დაკავშირებით, მერმინდელთან შედარებით ასატანი იყო. ამ მამულში 23 სოფელი (ბორჯომი, ცემი, წალვერი, ტბა, ბაკურიანი, საღგერი, ციხისჯვარი და სხვ.) იყო. აქაური მოსახლეობა (700 კომლი) ამიერიდან ჩაითვალა „ბორჯომის მამულის“ ტერიტორიაზე „დროებით მცხოვრებ“ გლეხებად, რომელიც მამულის მმართველის თვითნებობაზე იყვნენ მთლიანად დამოკიდებულნი. უკანასკნელს შეეძლო სურვილისამებრ აეყარა ისინი¹ თუ წინათ გლეხები თავისუფლად სარგებლობდნენ მათთვის საჭირო ხე-ტყით, ამ დროიდან მათ „უბაჟოდ“ უკვე ფიხის გამოტანაც არ შეეძლოთ ტყიდან. მიუხედავად იმისა, რომ ტყეების გაჩეხვის გამო, სახნავი ფართობი სულ მაგულობდა, სწრაფად იზრდებოდა სახნავი ფართობის იჯარის ქირაც. თუ 1890-იან წლებში სახნავის საიჯარო გადასახდელი „სავსებით უმნიშვნელო იყო“, 1908 წელს იგი უკვე ღესეგინაზე 2,5-4,5 მანეთს აღწევს. სათიბიდან კი მოიჯარეს თივის 1/3, ან მისი ფულადი ღირებულება უნდა გადაეხადა².

ბაკურიანის სოფლის მეურნეობის განვითარებაში დიდი ადგილი ეკავა მეცხოველეობას, კერძოდ, მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის მოშენებას და მეცხვარეობას, რასაც ხელს უწყობდა უზარმაზარ ტერიტორიაზე გადაჭიმული სათიბები და საძოვრები. განსაკუთრებით დიდი მოთხოვნა იყო მაგყლზე. მაგყლის რეალიზაცია, ჩვეულებრივ, მაზანდის, ე.ი. მიწოდებამოთხოვნის შესაბამისად, ბაზარზე დადგენილი ფასის მიხედვით ხდებოდა³.

შემსყიდველები მაგყლს იბარებდნენ იალალებში სპეციალურად გამართულ პუნქტებში, სადაც მათ მიჰქონდათ ხოლმე ბარდანები და სასწორი. მეიალალე-მეცხვარეს შემსყიდველი, უმეტესწილად, ანგარიშს უსწორებდა არა მთის ბინებში, არამედ თავის კანტორაში ან საწყობში, ჩვეულებრივ სამაზრო ცენტრებში, რომლებიც საერთოდ მაგყლის შესყიდვის პუნქტებ-

¹ პაატა გუგუშვილი. საქართ. და ამიერკავკ. ეკონომიურ განვითარება, XIX-XX ს.ს. ტომი. II, გვ. 713

² Е.Канчер, Крестское устройство в Боржомском имении (кх. 1908г., №2стр. 5-84)

შიც იყვნენ. ერთი ასეთი პუნქტი იყო ბაკურიანშიც¹.

საკმაოდ გაჭირვებულ მდგომარეობაში ყოფილან ბაკურიანის გლეხები, აქ და აქედან თითქმის 30 ვერსის მანძილზე, ახალქალაქის მაზრის საზღვრამდე, ადგილები სულ დიდი მთავრის მიხეილ ნიკოლოზის ძისა იყო. „აქაურ გლეხებს საკუთარი მიწა ერთი მტკაველიც არ მოეძევებათ. ესენი იჯარადრეებად ითვლებიან და ყველაფერში იხდიან გარკვეულ თანხას“².

საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ, 1924-1925 წ.წ. ბაკურიანში ჩამოყალიბდა მერძევეობის საწარმოო ამხანაგობა, შემდეგ დაარსდა მეკურდღლეობის საბჭოთა მეურნეობა, მაგრამ ამ დარგმა სათანადო შედეგი ვერ გამოიღო და მის ბაზაზე 1934 წელს გაიხსნა ნადირთმომშენებელი საბჭოთა მეურნეობა. საბჭოთა მეურნეობაში კუნძულ სოლოვკიდან მოიყვანეს შავვერცხლოვანი (კანადური) მელიები. 1943 წელს ვ. გიორგიძის მიერ მეურნეობაში გამოყვანილი იქნა შავ-ვერცხლისფერი მელიებისაგან ქართული თეთრი მელია.

კარგი შედეგები მოიპოვეს ბაკურიანის ნადირმშენი საბჭოთა მეურნეობის მუშაკებმა. უფროსი ბოტეჩნიკოსის ვ. გიორგიძის შემოქმედებითი ძიებით მეურნეობამ მელიების კვების მეტად სასარგებლო რაციონი შეიმუშავა (აბრეშუმის ჭურის გამოყენება ნადირის ულუფაში). ამ სიახლით ბეწვეულის ხარისხი გაუმჯობესდა და მნიშვნელოვნად შემცირდა ნადირის გამოკვების ხარჯები. ტყავები ბარდებოდა მოსკოვის ტყავ-ბეწვეულის მაცივარს. 1985 წელს შემოყვანილ იქნა ახალი ჯიშის წითელი მელა „აგნიოვკა“.

მეურნეობა აწარმოებდა და სახელმწიფოს აბარებდა შემდეგი სახის ტყავებს: შავვერცხლოვანი, თეთრი-„ბაკურიანულა“, წითელი, ცისფერი ყარსალი, მცირე რაოდენობით აწარმოებდა პლაგინის მელიისა და თეთრი პოლარული ყარსალის ტყავებს.

1959 წელს ამ მეურნეობის მოწინავე მუშა - მარიამ გვარამაძე დააჯილდოვეს ლენინის ორდენით.

ბაკურიანში, გარდა ამ მეურნეობისა, არსებობდა კოლმეურნეობაც, რომელიც მისდევდა კარგოფილის მოყვანას და მერძე-

¹ М.Исаев, Закавказская шерсть, том 2, стр. 145-146

² „ცნობის ფურცელი“, 1903 წ. 11 ივნისი. № 2177 გვ.2

ვეობას.

სამამულო ომის შემდგომ წლებში ბაკურიანის კოლმეურნეობა იყო ყველაზე მოწინავე მთელ რაიონში. ამ პერიოდში კოლმეურნეობის თავმჯდომარე გახლდათ დიმიტრი ბუძიშვილი. 1951 წელს კოლმეურნეობამ პრემიის სახით მიიღო სსრ კავშირის მიერ პირველი გამოშვება მსუბუქი მანქანა „პობედა“.

1961 წელს შემდგომმა ორგანოებმა მიზანშეწონილად ჩათვალეს კოლმეურნეობისა და მენადირეობის საბჭოთა მეურნეობის გაერთიანება.

ამ მეურნეობაში მენადირეობის გარდა შედიოდა მეცხვარეობა და მეცხოველეობა.

1971 წელს ლენინის ორდენით დაჯილდოვდა კიდეც ერთი მუშა, მწველავი მათიკო კობანაშვილი.

1981 წელს მემხეცეობას გამოეყო მეცხოველეობა. გაუქმდა მერძეული პირუტყვი და შეიქმნა სასუქი მოედანი. 80-იან წლებში მეურნეობის მოწინავე მუშები იყვნენ მამა-შვილი - ბიმბოლ და ამირან ქუმარიტაშვილები, რომლებმაც გაზარდეს მოცადი (მშრალი) პირუტყვი და თითო სულზე დღე-ღამის წონა-მატი აიყვანეს 1.2 კილოგრამამდე.

1985 წელს კვლავ მოხდა ცვლილება. გაუქმდა სასუქი მოედანი და შეიქმნა მერძევეობის საბჭოთა მეურნეობა. ეს მეურნეობები დაიშალა და მთლიანად განადგურდა 1990-იან წლების ცნობილი მოვლენების გამო.

ბაკურიანის საგყეო მეურნეობა შეიქმნა 1925 წელს. 1930-იან წლებში მისი დირექტორი იყო შ. დოლიძე, ხოლო ომის შემდგომ, 1946-58 წლებში, დირექტორი გახლდათ - აპოლონ გოცირიძე, რომელიც 44 წელი ხელმძღვანელობდა ახალდაბის, ბორჯომისა და ბაკურიანის საგყეო მეურნეობებს. დაუღალავად იღვწოდა ბუნების დაცვისათვის, მისი მოვლა-პატრონობის, საკურორტო მეურნეობის განვითარებისათვის. მას დიდი წვლილი მიუძღვის ნაძვის დიდი ლაფნიჭამიის წინააღმდეგ გაჩაღებულ ბრძოლაში.

1947-1949 წლებში ჩითახევჭესის მშენებლობისათვის საბჭოთა კავშირის ჩრდილოეთ რაიონებიდან შემოზიდულ გაუქერქავ მორებს შემოჰყვა და ადვილად მოახერხა აკლიმატიზაცია მავნებელმა ლაფნიჭამიამ. იგი, ძირითადად, ნაძვს შეესია, ამიტომ დაერქვა მას „ნაძვის დიდი ლაფნიჭამია“.

საქართველოს მეტყევეები ფეხზე დადგნენ. შეიმუშავეს ლაფნიჭამიასთან ბრძოლის მეთოდები. დაიწყეს ხე-ტყის შხამ-ქიმიკატებით შეწამვლა. ყველაზე აქტიური პრეპარატი იყო გექსაქლორანი. შეწამვლა ხდებოდა ხის ფესვებიდან 3-6 მეტრამდე შესასხურებელი აპარატებით.

ქართველმა მეცნიერებმა შემოიყვანეს და ლაბორატორიაში გაამრავლეს მაგლი, რომელიც შემდგომ ხელოვნურად იქნა ჩასახლებული დაავადებულ ტყეში, რომელიც სპობდა ნაძვის ლაფნიჭამიის მაგლებს. რიზოფაგების გამოსაყვანად ლაბორატორიები შეიქმნა ბორჯომის, ბაკურიანის, ახალციხის და სხვა სატყეო მეურნეობებში.

ასეთმა რიზოფაგმა 1970 წლიდან თვითონ იწყო გამრავლება ბუნებაში, რამაც ძირითადად მოსპო ლაფნიჭამიის არსებობა.

ნაძვის დიდი ლაფნიჭამიის წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიებების შემუშავებასა და პრაქტიკულ განხორციელებაში დიდი წვლილი მიუძღვით ქართველ მეცნიერ ენგომოლოგებს: აკადემიკოს ლევან ყანჩაველს, პროფესორებს დ. კობახიძეს, ქარუმიძეს, გივი წილოსანს, ლ. მელქაძეს, პროფესორ ირაკლი შავლიაშვილს, დოცენტ შალვა სუპატაშვილს და სხვებს.

ლაფნიჭამიის წინააღმდეგ ბრძოლაში აქტიურად მონაწილეობდნენ ბაკურიანელი მეტყევეები: გ. ხვედელიძე, გ. ბეკოევი, გ. ბუხრიკიძე, ა. კონსტანტინოვი, მ. ზედგენიძე, მ. ბეშკენაძე, ა. ნათენაძე, ვ. სულაბერიძე, ა. უგრელიძე, ირ. ტაბატაძე, გ. ვარდოსანიძე და სხვები.

ბაკურიანის სატყეო მეურნეობის განვითარების საქმეში დიდი წვლილი მიუძღვის ბაგონ ლევან გოცირიძეს (1968-1979 წ.წ.), რომელიც წლების მანძილზე იყო ბაკურიანის სატყეო მეურ-

ნეობის დირექტორი, შემდეგ კი ბორჯომის სახელმწიფო ნაკრძალის დირექტორი, ხოლო 1993-1999 წლებში აქტიური მონაწილეობა აქვს მიღებული, უცხოელ და ქართველ კომპეტენტურ სპეციალისტებთან ერთად, ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის ჩამოყალიბებისა და შექმნის საქმეში.

განათლება, კულტურა, ჯანდაცვა

ბაკურიანის ისტორიაში მნიშვნელოვანი თარიღია 1899 წლის ივლისი, როდესაც აქ სასოფლო სკოლა გაიხსნა. ამასთან დაკავშირებით გაზეთი „ივერია“ წერდა: „საერო განათლების სამინისტროს ნება-რთვით ამ თვითგან გორის მაზრის სოფ. ბაკურიანში გაიხსნება სასოფლო სკოლა. ამ სკოლის შესანახად სამინისტრომ გადასდო 400 მანეთი ყოველ წლივ“¹.

სკოლა იყო რუსული, სამკლასიანი, მაგრამ მეცადინეობები სისტემატურად არ ტარდებოდა, მასწავლებელი მხოლოდ ერთი იყო, რომელსაც ტყისმცველის პროფესიაც ჰქონდა შეთავსებული, რადგან აქედან უფრო მეტი შემოსავალი ჰქონდა, სკოლის საქმე დიდად არ აწუხებდა².

1908-1909 წლებში სკოლის მასწავლებელი ყოფილა ანტონ გასიევი. სკოლაში საღვთო სჯულს ასწავლიდა ეკლესიის მღვდელი ტატიევი (ტატიშვილი). 1918 წელს სკოლა სხვა ადგილას გადაუტანიათ. ამ დროს იგი უკვე 4 კლასიანია. სწავლა მიმდინარეობდა რუსულ და ქართულ ენაზე. ამ სკოლის მასწავლებელი ყოფილა ვალიკო არევაძე, შემდეგ 1928 წლამდე - ვალერიან მელიქიძე. 1928 წლიდან სკოლა გახდა რვაწლიანი. დაახლოებით 1930-იან წლებში სკოლის გამგე გახლდათ გრიშა ზუმბურიძე, შემდეგ - დუსიკო კასრაძე, ხოლო 1934-1935 წლებში სკოლის დირექტორი იყო პაშა გალდავა, რომლის დროსაც, აშენდა და ფუნქციონირება დაიწყო ახალმა საშუალო სკოლამ. პაშა გალდავა შეცვალა ლ. ბასილაიამ, ხოლო ომის დროს და ომის შემდგომ პერიოდში სკოლის დირექტორი იყო ლადო გეგუჩაძე. 1950 წლიდან სკოლის დირექტორად დაინიშნა ალიოშა ცქიტიშვილი, რომელმაც კეთილსინდისიერად იმუშავა 1978 წლამდე. ბაკურიანის სკო-

¹ გაზ. „ივერია“ 1899 წ. 8 ივლისი № 134 გვ.2;

² „ცნობის ფურცელი“ 1903წ. № 177 გვ.3

ლის პედაგოგთა პლეადას ეკუთვნოდნენ: დარიკო ნაცვლიშვილი, მავრა მგალობლიშვილი, პავლე ბირკაძე, ვერა ბონდარენკო, თინა გიორგაძე, გარიელ მიქაბერიძე, მარო მიქაბერიძე, ნიკოლოზ თვაური. არ შეიძლება არ მოვიხსენიო ის მასწავლებლებიც, რომლებიც მომდევნო პერიოდებშიც არ იშურებდნენ ცოდნასა და ენერგიას მომავალი თაობის აღზრდისათვის, ესენი არიან: ცაცა მიქაბერიძე, ვენერა კომახიძე, შაქრო თედიაშვილი, ლუბა სერიკი, ვალენტინა ბანდური, ეთერ იჩქითი, ლილი ნობაძე, ლენა კოპტონაშვილი, ანეტა გელდიშვილი, ქეთო ქართველიშვილი, ინა ხაბანოვა, ირინა სტეფანიანი, როზა ხაჩაგურიანი, ენია შიოიანი, ანდრო სამხარაძე, კაკო ედიშერაშვილი, ნინიკო ჯაოშვილი, ელენე გაგიევა, დიმიტრი მაკიევი, ქანა და ნათელა მოსესოვები, მანგიმირ პლიევი, ლილი ბაფეროვა, მოია ავეგისოვა, შალიკო სააკიანცი, ნათელა კონსტანტინოვი, ლოვა ბოგიევი, ემზარ მურჯიკნელი და სხვები.

ბაკურიანის სკოლა ერთ-ერთი საუკეთესო სკოლა იყო ბორჯომის რაიონში. სწავლა მიმდინარეობდა ორ სექტორზე ქართულად და რუსულად. ბაკურიანის სკოლის მოსწავლეები აქტიურად მონაწილეობდნენ იმ პერიოდის რესპუბლიკურ ღონისძიებებში. ყოველწლიურად გადაჭარბებით აბარებდნენ მაკულაგურისა და ჯართის გეგმებს. ეხმარებოდნენ სატყეო და მეცხოველეობის მეურნეობებს. სკოლაში იყო ჩამოყალიბებული სიმღერის გუნდი, რომელიც ყოველთვის იღებდა მონაწილეობას რაიონულ და მონალურ ოლიმპიადებში, რომლის ხელმძღვანელიც გახლდათ დოდო კობანაშვილი.

ბაკურიანის სკოლის კურსდამთავრებულები წარჩინებით სწავლობდნენ საქართველოში და ყოფილი საბჭოთა კავშირის სხვადასხვა ქალაქებში არსებულ უმაღლეს სასწავლებლებში.

აღსანიშნავია, რომ გასაბჭოების შემდეგ, სოფლებში შეიქმნა ქოხ-სამკითხველოები. დაახლოებით 1922-1923 წლებში დაარსდა ბაკურიანში ქოხ-სამკითხველო, ის 1946 წლის სექტემბერში გადაკეთდა ბაკურიანის საქალაქო ბიბლიოთეკად, 950 ცალი წიგნადი ფონდით. ბიბლიოთეკა გახსნა ეკატერინე შუბითიძემ. წიგნები მიღებული იქნა თბილისის ბუკინისტური წიგნების მაღაზიიდან. ბიბლიოთეკა შედიოდა თბილისის კულტურის სამინისტროს სისტემაში. პირველად ბიბლიოთეკა გახსნილი იყო

ეკ. შუბითიძის ბინაში, შემდეგ კი გადაიტანეს ბაკურიანის სა-
დაბო საბჭოს მიერ გამოყოფილ შენობაში. ბიბლიოთეკას მიღე-
ბული აქვს ქების სიგელები და დაჯილდოებულია დიპლომე-
ბით.

ბაკურიანში არსებობდა ორი საბავშვო ბაღი, ერთი დაბის
ცენტრში, რომლის გამგეც წლების მანძილზე გახლდათ თებრო
ბერიძე, ხოლო მეორე მდებარეობდა მემხეცეობის საბჭოთა
მეურნეობის ტერიტორიაზე. 30 წლის მანძილზე საბავშვო ბა-
ღის გამგე გახლდათ ლილი უსტიმენკო.

ბაკურიანში საბავშვო ბაღი დღესაც ფუნქციონირებს. ის
რამდენიმე წლის წინ ახალ შენობაში გადავიდა, რომელიც ააშე-
ნა შვეიცარიელმა ქალბატონმა ღორეთიმ, რის გამოც საბავ-
შვო ბაღს „ღოდის სახლს“ უწოდებენ.

1968 წელს ბაკურიანში გაიხსნა მუსიკალური სკოლის ბორ-
ჯომის ფილიალი. 1980 წლიდან სკოლა გახდა დამოუკიდებე-
ლი. ის დღესაც განაგრძობს მუშაობას.

ბაკურიანში არსებობდა სოფლის კლუბი. აქ ჩამოყალიბებუ-
ლი იყო თეატრალური დასი და იმართებოდა წარმოდგენები.
მისი მსახიობები იყვნენ და-ძმა ნინო და სერგო აბრამაშვილები,
გივი ყოროშვილი, ნიკოლოზ უსტიმენკო, ლიდა ჯეირანაშვი-
ლი, ვალოდია ჯანგობეგოვი და სხვები. ამ კლუბშივე
უჩვენებდნენ კინოფილმებს.

1958-1959 წლებში აშენდა კინოთეატრი, რომელიც 1992-1995
წ.წ. დაინგრა. ახლა კი მის ადგილზე საკმაოდ კარგი, თანამე-
დროვე კინოთეატრი აშენდა ცნობილი ბიზნესმენის ბიძინა
ივანიშვილის დაფინანსებით.

ბაკურიანში ფუნქციონირებს პოლიკლინიკა და საავადმყო-
ფოც. ადრე ის ბაკურიანის ცენტრში, ერთ შენობაში იყო გან-
თავსებული. 1960-იან წლებში საავადმყოფო გადაიტანეს მემ-
ხეცეობის საბჭოთა მეურნეობის ტერიტორიაზე. 1970-იან წლებში
აშენდა ახალი შენობები საავადმყოფოსა და პოლიკლინიკისა-
თვის. ამ პოლიკლინიკაში გახსნილი იყო სამშობიაროც. წლებ-
ის მანძილზე ბაკურიანის საავადმყოფოს მთავარი ექიმი გახ-
ლდათ ილო გერეკიძე. იგი იყო მრავალმხრივ პროფილის მქონე
სპეციალისტი. ბატონი ილო იყო პედიატრიც, თერაპევტიც და
თქვენ წარმოიდგინეთ, კარგი ქირურგიც. ილო ექიმი ბაკუ-

რიანში ყველას უყვარდა და პატივს სცემდა.

ბაკურიანში მუშაობდა საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის შრომის წითელი დროშის ორდენოსანი ფიზიკის ინსტიტუტის გ. ჩიქოვანის სახელობის კოსმოსური სხივების შემსწავლელი მაღალმთის სადგური. არსებობდა, აგრეთვე ჰიდრომეტეოროლოგიური, სეისმოლოგიური სადგურებიც. 2006 წლის იანვრიდან ბაკურიანში კვლავ ამოქმედდა ჰიდრომეტ-სადგური.

ბოგანიკური ბაღი

განსაკუთრებით აღსანიშნავია ბაკურიანის ბოგანიკური ბაღი, რომელიც დაარსებულია XX ს-ის დასაწყისში, 1908-1910 წლებში, თბილისის ბოგანიკური ბაღის დირექტორის როლოვისა და მთავარი ბოგანიკოსის ფომინის მიერ. შემდგომში ამ ბაღმა მიიღო „მაღალმთიანი ბოგანიკური ბაღის“ სახელწოდება. ბოგანიკური ბაღისათვის შერჩეული იქნა მეტად ხელსაყრელი ადგილმდებარეობა - კოხტაგორას დასავლეთ კალთაზე.

ბოგანიკური ბაღის მუშაობის პროგრამა და პროფილი შემუშავებული იქნა პროფესორ ფომინის მიერ. ბაღს დაარსებიდან - 1937 წლამდე, განაგებდა წარმოშობით პოლონელი - ვლადიმერ კობლოვსკი. მას მოწყობილი ჰქონდა პატარა ხელონური ტბა წყალმცენარეებზე დაკვირვებისათვის; ალპური მცენარეებისაგან შექმნილი ჰქონდა უნიკალური ჰერბარიუმი. ბაკურიანის ბოგანიკური ბაღით დაინტერესებულა ცნობილი გერმანელი ბოგანიკოსი ადოლფ გენრიხ გუსტავ ენგლერი (1844-1930 წ.წ.), რომელიც რამდენიმე თანამშრომელთან ერთად სწევია ბაკურიანს და მაღალი შეფასება მიუცია ბაღში შეგროვილი უნიკალური ექსპონატებისათვის¹.

ბაკურიანელებმა თხილამურები პირველად კობლოვსკისთან ნახეს. იგი თხილამურების მოგროვიალე კაცი იყო და, ალბათ, ამიტომაც სიამოვნებით მასპინძლობდა ყველას, ვინც თხილამურებით იმ არემარეში გამოჩნდებოდა.

ბოგანიკური ბაღის სტუმართა ჩანაწერებიდან ჩანს, რომ 1924 წელს აქ იყვნენ გიორგი ნიკოლაძე და ნიკო კეცხოველი. ბოგა-

¹ გ. თოფაძე, ჯ. ხანთაძე „თხილამურებით მთაში“ გვ.71.

ნიკურ ბაღს 1937 წლიდან 1971 წლამდე განაგებდა ალექსანდრე ნიკოლოზის ძე ჯავახიშვილი.

1934 წელს ბაღი საქართველოს ბოტანიკის ინსტიტუტს გადაეცა, ხოლო 1937 წლის გაზაფხულზე კი ბაღი თავისი უძრავი ქონებით გადაეცა სამკურნალო სანიტარულ სამმართველოს, სპეციალური დანიშნულების დასასვენებელ სახლს. ბოტანიკური ბაღის ტერიტორია მოიცავს 17 ჰა-ს.

ბოტანიკური ბაღის ძირითადი დანიშნულებაა კავკასიის მაღალმთიანეთის მცენარეების ინგროდუქცია, მათი აკლიმატიზაცია და დამახასიათებელი ბიოეკოლოგიურ თავისებურებათა დადგენა. აქვე შექმნილია საცდელი ნაკვეთები და კოლექციები, რომელთა შორის აღსანიშნავია:

1. ალპურ მცენარეთა კოლექცია;
2. ალგაის, შორეული აღმოსავლეთის, კარპატებისა და სხვა მცენარეების კოლექცია, რომელთა 300-მდე სახეობა ბაღშია ინგროდუქცირებული;
3. მერქნიან მცენარეთა კოლექცია: კავკასიის 75 სახეობა, ევზოტიკურ მცენარეთა 66 სახეობა.

საცდელ ნაკვეთზე გაშენებულია მოცხარის, მაყვალის, ხურტკმელის და მიჩურიხული ყინვაგამძლე ვაშლის სხვადასხვა ჯიშის, რომლებიც შემოგანილია 1939 წელს.

1971 წლიდან ბაღს სათავეში ედგა ბაკურიანელი ნოდარ გრიგალაშვილი, რომელსაც დიდი წვლილი მიუძღვის ბოტანიკური ბაღის განვითარებაში.

ბოლო წლებში ბოტანიკურ ბაღში გაიხსნა ეკოცენტრი. აქ ყოველწლიურად ჩამოდიან უცხოელი სპეციალისტები და გარდება შესაბამისი სემინარები.

სამშობლოს სადარაჯოზე

საქართველომ ღირსეული წვლილი შეიტანა 1941-1945 წლების მეორე მსოფლიო ომში. სსრ კავშირის ყველა რესპუბლიკასთან ერთად, საქართველოდან ომში წასულ 700 ათასამდე კაციდან მესამედზე მეტი ფაშიზურ გერმანიასთან ბრძოლას შეეწირა. ამ ბრძოლაში აქტიურად იყვნენ ჩაბმულნი ბაკურიანელებიც.

მეორე მსოფლიო ომის წლებში ბაკურიანი სამხედრო ბანაკად გადაიქცა. ბავშვთა სანატორიუმი გადაკეთდა სამხედრო

ჰოსპიტლად. ბაკურიანის მინდვრებში გაითხარა სანგრები. ამ წლებში აშენდა სამხედროების მიერ აშენდა პურის საცხობი. სამხედროები ბაკურიანში თესდნენ ბოსტნეულს და ამა-რაგებდნენ ფრონგს ძირითადად კარგოფილით.

ომის დაწყების პირველი დღეებიდანვე ბაკურიანიდან გაიწვიეს 233 კაცი და ერთი ქალიშვილი – ლენა მიქაბერიძე.

ფრონგზე წავიდა და აღარ დაბრუნებულა 96 ვაჟკაცი, აქედან 41 უგზო-უკვლოდ დაიკარგა, ხოლო 45-ის ოჯახმა მიიღო დალუპვის „შავი ბარათი“.

ბაკურიანელ მეზრდოლთაგან მრავალმა თავი ისახელა გმირობითა და ვაჟკაცობით. გმირულად დაიღუპნენ: ვანო შუბითიძე, გიორგი ბოლოთაშვილი, რომელიც ტექსელის კუნძულზე იბრძოდა, ასევე, ალ. შავკანი, გიორგი ჯეირანაშვილი, გიორგი ყავრელიშვილი, ნიკოლოზ უგრელიძე, კიაზო დიაკონაშვილი, გერისო ჯეირანაშვილი, მუგუჩა ოგანესიანი, ივანე ადამიანცი, ილია გვარამაძე, გრაფი სანაკოევი და სხვები.

ომის დაწყების პირველ დღეებს ფრონგზე შეხვდა ბიმბოლ ბალიკას ძე ქუმარიტაშვილი. იგი 1939 წელს გაიწვიეს ჯარში და იმყოფებოდა პოლონეთის საზღვარზე, ქალაქ პერემიშლისთან. გერმანელთა პირველი დარტყმა იგემა მისმა 52-ე მეტყვიაშფრქვევთა ათასეულმა. იგი იბრძოდა აგრეთვე სტალიგრადთან, შემდეგ კი ბალტიისპირეთში. 1944 წელს - აღმოსავლეთ პრუსიაში, ქ. კენისბერგში. სამშობლოში იგი 1946 წელს დაბრუნდა.

4 ვაჟი გაიწვიეს ვლადიმერ მიქაბერიძის ოჯახიდან – ანდრო, შოთა, რომანოზ და გარიელი იბრძოდნენ ფრონგზე, ხოლო მეხუთე ვლადიმერი შრომობდა ზურგში. ოთხი ვაჟკაციდან მხოლოდ ერთი – გარიელი დაბრუნდა. იგი იბრძოდა კრასნოდარში და იქვე დაიჭრა. ჰოსპიტალიდან გამოსვლის შემდეგ, კვლავ დაუბრუნდა ფრონგს და იბრძოდა საზღვარგარეთ - უნგრეთში, რუმინეთსა და ჩეხოსლოვაკიაში.

არ შეიძლება არ დავსახელოთ ის ბაკურიანელები, რომლებმაც ბრძოლის სახელოვანი გზა განვლეს და მშვიდობით დაბრუნდნენ, ესენი არიან: ალექსანდროვი, ბენო ოგანესიანი, ვლადიმერ და ვასო ფანჯაკიძეები, ანდრო ფილიევი, ნიკოლოზ

დვალი, ნიკოლოზ მიქაბერიძე, არსენ ანტონიანი, პავლე ფანჯაკიძე, ივანე გავა, დარჩო ოგანესიანი, გერისო ბაკაევი, მიგო კომანაშვილი და სხვ. თუმცა, ღღისათვის, ბევრი აღარ არის ცოცხალი.

ომის წლებში საქართველოში ფართოდ იყო გაშლილ მთამსვლელებისა და მოთხილამურეების მოძრაობა, მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ თხილამური სპორტული საჭურველიდან საბრძოლო იარაღად გადაიქცა. ბაკურიანში არსებული ალპინისტთა და სამთომოთხილამურეთა სკოლაში გაწვრთნილი მოთხილამურე – ჯარისკაცები მიდიოდნენ და კავკასიის დამცველთა რიგებში ღვებოდნენ.

ბაკურიანის სამხედრო სკოლაში მუშაობდნენ ცნობილი სპორტსმენები: ლალა ფანჯაკიძე, მიხეილ გავა, ვადიმ როსტოვცევი, კოლია მიქაბერიძე და სხვ. საბედნიეროდ, ომმა და გაჭირვებამ ვერ გაგება ხალხის ნებისყოფა, სიმტკიცე და მიზნისკენ სწრაფვა. მიუხედავად ომისა, ბაკურიანში მაინც გარდებოდა საკავშირო შეჯიბრებები.

ბაკურიანი-მოთხილამურეთა სამჯედლო

სიტყვა – ფიზიკური კულტურა და სპორტი გულისხმობს ფიზიკურად ძლიერს და მაღალი კულტურის მქონე ადამიანებს. სწორედ ამან განაპირობა ის, რომ საქართველოში ქართველი ხალხი უხსოვარი დროიდან მისდევს ფიზიკურ კულტურასა და სპორტს. ამის დამადასტურებელია ის, რომ არქეოლოგიური გათხრების შედეგად ნაპოვნია ქვისაგან გამოკვეთილი ნადირის (დათვი, ირემი და სხვა) ქანდაკებები, რომლებზედაც შემორჩენილია შუბისა და ისრის ნახვლეტები. მეცნიერები ამტკიცებენ, რომ სანადიროდ წასვლამდე მონადირეები ამ ქვის ქანდაკებებზე ვარჯიშობდნენ, რათა ნადირობის დროს უფრო დახელოვნებული ყოფილიყვნენ შუბისა და ისრის სროლაში. თუ ჩვენი წინაპრები შეგნებულად წინასწარ ვარჯიშობდნენ, ეს იმას ნიშნავს, რომ კარგად იყვნენ დაუფლებულნი სპორტის ისეთ სახეობას, როგორიცაა: შუბის ტყორცნა და მშვილდოსნობა. ცნობილია, რომ ფეოდალურ საქართველოში კარგად იყო განვითარებული ცხენოსნობა, სივრცეზე ხგომა, სიმძიმეების აწევა და სხვ.

გამომდინარე იქიდან, რომ ჩვენი სახელოვანი წინაპრების ერთ-ერთი გასართობად და მეურნეობის ერთ-ერთ სახეობად ითვლებოდა ნადირობა და მათ ზამთრის პირობებში უჭირდათ ღრმა თოვლში გადაადგილება, ამ მიზნით გაჩნდა პირველი თოვლსაბიჯები, ანუ თხილამურები, რომელიც თხილის ჯოხებით იყო გაკეთებული, მორკალული და შემდეგ რკალს შუა თასმით დახლართული ბადე, რომელზეც მაგრდებოდა ფეხი. ქართული სახელწოდება - “თხილამური” წარმოშობილია თხილის გამურული ჯოხისაგან. გამურული ანუ ცეცხლზე გახურებული თხილის ჯოხისაგან აკეთებდნენ რკალს, ე.ი. თხილი და მური, ანუ თხილამური. ამის შემდეგ საქართველოს მთელ რიგ დასახლებულ პუნქტებში გაჩნდა უფრო სრულყოფილი, იგივე წესით დამზადებული თხილის ჯოხის რკალი და თანამედროვე თხილამურის წინამორბედი გათლილი ფიცრის ნაჭერი, რომლის სასრიალო ძირი გაბოლვის შედეგად კარგად იყო გაპრიალებული. ძირის კარგად გასაპრიალებლად საჭირო იყო კარგად გამურვა; თხილის ჯოხის რკალი კი ასრულებდა სამაგრის მოვალეობას. აღნიშნული რკალი მაღალი იყო და იგი ხელით ეჭირათ, ხოლო რკალის ბოლოები ისე იყო თვით თხილამურზე განთავსებული, რომ მათ შორის იდგმებოდა ფეხის ტერფი.

საერთოდ, საბიჯებელი თხილამურები გავცელებული იყო საქართველოს თითქმის ყველა თოვლიან რეგიონში. მომდევნო პერიოდში სასრიალო თხილამურების გავრცელების არეალი კიდევ უფრო გაიზარდა.

ამის შესახებ დაბა ბაკურიანის მცხოვრებმა არჩილ მიქაბერიძემ გვიაზრო: „ცხრაწეაროს მთაზე იყო ოთხთვალისანი სახლი – თავშესაფარი. მაფხულობით იქ მიდიოდნენ ექსკურსანტები და ტურისტები. თავშესაფარს მომსახურებას უწევდნენ სატყეოს მუშაკები, მაგრამ ზამთარში თავშესაფარი იხურებოდა და იქ მხოლოდ მოზამთრეები რჩებოდნენ, რომლებიც უვლიდნენ ამ თავშესაფარს და იცავდნენ ტყეს.

ერთხელ, მოზამთრეებს საკვები დაუმთავრდათ და ბაკურიანში ჩამოვიდნენ. სოფლელები დიდად გაოცდნენ, როდესაც მათკენ თოვლზე სრიალით მომავალი ადამიანები დაინახეს. როგორც შემდეგ გაირკვა, ფეხებზე მათ ამოკრული ჰქონდათ

ბრტყელი ფიცრები — ეს იყო არყის ხისაგან მათივე ხელით გაკეთებული სასრიאלო თხილამური”.¹

საბიჯებელი თხილამურები სწრაფად გავრცელდა საქართველოს ყველა თოვლიან რაიონში, ხოლო სასრიალო თხილამურები საკმაოდ მოგვიანებით დაინერგა.

თანამედროვე თხილამურთან მიმსგავსებული თხილამური ბაკურიანელებმა, პირველად ბაკურიანის ბოტანიკური ბაღის გამგესთან, კობლოვსკისთან ნახეს. ეს იყო უნივერსალური ტიპის საშუალო სიფართის თხილამურები, თანამედროვე სამთო თხილამურებთან შედარებით ბევრად გრძელი. მათ ჰქონდათ ბევრად წვეტიანი ცხვირი, რომლის ბოლოებიც გახვრეტილი იყო. ამ ნახვრეტში ჩააბამდნენ თოკს და ამგვარად თხილამურები ბუქსირის საშუალებად გადაიქცეოდა. კობლოვსკი თავის თხილამურებს უმეტესად ამ მიზნით იყენებდა.

1926 წელს 16 ოქტომბრის საკ კპ (ბ) ცენტრალური კომიტეტის დადგენილების შესაბამისად ამიერკავკასიის პროფსაბჭომ გადაწყვიტა პროლეტარული ტურიზმისა და ექსკურსიების სამოგადოების სახით საქართველოში სათხილამურო ტურიზმის დანერგვა და განვითარება.

1931 წლის მაისში ამიერკავკასიის „პტეს“-ის სამთო სექცია, რომელიც მხოლოდ მთამსვლელობის საკითხებზე მუშაობდა, გადაკეთდა სამთო და სათხილამურო სექციად. სექციას ხელმძღვანელობდა პროფესორი გიორგი ნიკოლაძე, რომელსაც საქართველოში სათხილამურო ტურიზმის განვითარების საქმეში დიდი წვლილი მიუძღვის.

სათხილამურო ტექნიკის პრაქტიკულად შესწავლისათვის შეირჩა დაბა ბაკურიანი. 1931-1932 წლების ზამთრის სეზონისათვის საქართველოში მოწვეული იქნა სათხილამურო სპორტის ინსტრუქტორი მოთხილამურე - ვალენტინ იაროშევი.

1931-1932 წლებში გ. ნიკოლაძის გარდაცვალების შემდეგ „პტეს“-ის სამთო-სათხილამურო სექციის მუშაობის ხელმძღვანელობა იკისრა ვიგო გიორგაძემ. 1932-1933 წლებში გადაწყდა ბაკურიანში გახსნილიყო სათხილამურო ბაზა. დაბა ბაკურიანი აღიარებული იქნა, საუკეთესო ადგილად სამთო-სათხილამურო სპორტის განვითარებისათვის. 1933-1934 წლის

¹ ა. ბალავეიჩი — სათხილამურო სპორტის მოკლე ისტორია

სეზონისათვის ამიერკავკასიის „პტეს“-მა გააფართოვა თავისი ბაზა ბაკურიანში. 1933-1934 წლის ზამთრის თვეებში ყოველკვირაობით თბილისიდან ბაკურიანში ამოდიოდა 40-50 კაცი, რომლებიც სწავლობდნენ თხილამურებით სრიალს.

1934 წლის თებერვალში ბაკურიანში ჩატარდა პირველი შეჯიბრება თხილამურებით 5 კმ სირბილში და პატარა ტრასაზე მთიდან სწრაფ დაშვებაში. შეჯიბრებაში გამარჯვება მოიპოვა თბილისელმა გაიომ კანდელაკმა¹.

1934 წლის თებერვალში დაბა ბაკურიანის სკოლის ახალგაზრდობისაგან პირველად ჩამოყალიბდა მოთხილამურე ბავშვთა გუნდი, რომელშიც შედიოდნენ: კოლია მიქაბერიძე, ალიოშა გავვა, ივანე მოროზოვი, ლევან ნაგოგა, იაგორ და მიშა გავვები, ირაკლი ნასყიდაშვილი. სხვა წევრებთან ერთად ამ გუნდის წევრი იყო პირველი ქართველი სპორტის ოსტატი სამთო-სათხილამურო სპორტში - ლევან ფანჯაკიძე. გუნდს წვრთნიდნენ გ. ბაქრაძე და ვ. მოლოვიჩკო.

1934 წლის ზაფხულში დაიწყო რამდენიმე სასწავლო-სპორტული სათხილამურო გრამპლინის მშენებლობა. 1934-1935 წლის ზამთრის სეზონის დაწყებამდე ამიერკავკასიის პროფსაბჭომ ბაკურიანში დააარსა სათხილამურო სპორტის ორთვიანი სკოლა, რომელიც გაიხსნა 1934 წლის 5 დეკემბერს. 1935 წლის თებერვალში ბაკურიანში პირველად ჩატარდა შეჯიბრება საქართველოს პირველობაზე სათხილამურო სპორტში. პირველი შეჯიბრების პროგრამაში შედიოდა: რბოლა 5, 10 და 15 კმ-ზე, სლალომი და თხილამურებით გრამპლინიდან ხტომა. შეჯიბრებაში გამარჯვებული გამოვიდნენ - სირბილში ვ. კოსმაჩევსკი, ხოლო სამთო სახეობებში - ა. გვალია.

1935 წლის ზაფხულში დამთავრდა 40-მეტრიანი სათხილამურო გრამპლინის მშენებლობა.

1935-1936 წლის ზამთრის სეზონისათვის ახალი სათხილამურო ტექნიკის შესასწავლად მოსკოვიდან მოწვეული იქნა კვალიფიციური მოთხილამურე მ. ლებედევი. 1935-1936 წლების ზამთრის სეზონზე ბაკურიანში სავარჯიშოდ ჩამოვიდოდნენ მოსკოვისა და ლენინგრადის (ახლანდელი პეტერბურგი) უძლიერესი მოთხილამურეები: ანდრეევი, ლებედევი, მედვედევი,

¹ ა. ბალავეიჩი - სათხილამურო სპორტის მოკლე ისტორია

როდიონოვი და დემენტიევი¹. მათთან ერთად აქ თავს იყრიდნენ ქ. თბილისისა და საქართველოს თოვლიანი რაიონების ცალკეული მოთხილამურო გუნდები.

1936 წლის თებერვალში ბაკურიანში ჩატარდა საქართველოს პირველობა სათხილამურო სპორტში (მთავარი მსაჯი გ. ბაქრაძე). ამ შეჯიბრებაში პირველობა მოიპოვა აჭარის მოთხილამურეთა გუნდმა.

1937-1941 წლებში, სამამულო ომის დაწყებამდე, სათხილამურო სპორტი საქართველოში უფრო განვითარდა. ყოველგამთარს საქართველოს პირველობის წინ, ან მის შემდეგ, ტარდებოდა სათხილამურო გადასვლები გორიდან – ბაკურიანში, ბაკურიანიდან – თბილისში, მესტიიდან – ბაკურიანში, ბაკურიანიდან – ლენინაკანში.

საქართველოს პირველობა უფრო მასშტაბური გახდა. ბაკურიანში იკრიბებოდა თბილისის სტუდენტი-ახალგაზრდობა. მათ შორის იყვნენ: ლადო მესხიშვილი, ლელიკო გიორგაძე, კოტე ასგახიშვილი, ოლეგ ლაკერბაია, კოტე ლომინაძე, ვადიმ კოსმაჩევსკი, ალ. ბალაევიჩი, ალიკ ბუმბოლი, თამარ გაბაშვილი, ნინო ბოკუჩავა, გუგული მიქაბერიძე და სხვები.

1938 წლის 18 მარტს ბაკურიანში სტარტი მიეცა პირველ გუნდურ რესპუბლიკურ საპატრულო რბოლას მარშრუტით - ბაკურიანი-ლენინაკანი. მარშრუტის სიგრძე იყო 170 კმ. სამი დღის ბრძოლის შედეგად გამარჯვებული გამოვიდა თბილისის სახელმწიფო ფიზკულტურის ინსტიტუტის გუნდი კ. ასგახიშვილის, ა. ბალაევიჩისა და ა. ლუდუშაურის შემადგენლობით.

ამ პერიოდში ქართველი მოთხილამურეები მონაწილეობას იღებენ საკავშირო პირველობაზე მოსკოვში, სვერდლოვსკში (ახლანდელ ეკატერინებურგში), კრასნოიარსკში.

1938 წელს სსრკ-ს საიუბილეო საკავშირო პირველ სპარტაკიადაზე მონაწილეობა მიიღო ბაკურიანელმა სოგრატ კობანაშვილმა.

1940 წლის საკავშირო პირად პირველობაზე სამთო-სათხილამურო სპორტში, რომელიც ქ. კრასნოიარსკში ჩატარდა, საქართველოს წარმომადგენელმა - ლევან ფანჯაკიძემ მესამე ადგილი დაიკავა, რითაც სსრ კავშირის სპორტის ოსტატის

¹ ა. ბალაევიჩი – სათხილამურო სპორტის მოკლე ისტორია

წოდება დაიმსახურა. ეს იყო პირველი ქართველი სპორტის ოსტატი სათხილამურო სპორტში.

მომდევნო წლებში ბაკურიანი უფრო პოპულარული გახდა მთელ საბჭოთა კავშირში. თხილამურები სპორტში ინტენსიურად შემოვიდა 1940 წლიდან. სათხილამურო სპორტის გარდატეხის პერიოდად ითვლება მეორე მსოფლიო ომის პერიოდი. როდესაც გერმანიის საუკეთესოდ მომზადებული დივიზიები მოადგნენ კავკასიონის ქედს, საბჭოთა მთავრობის დადგენილებით ბაკურიანში შეიქმნა ალპინისტთა და სამთომოთხილამურეთა სკოლა, რომელიც დაკომპლექტებული იყო საბჭოთა კავშირის გამოჩენილ მთამსვლელთა და სამთომოთხილამურეთა პედაგოგ-მასწავლებლებით. მზადდებოდა კავკასიის დამცველი მთამსვლელი და სამთომოთხილამურე ქვეგანაყოფები. 1943 წელს ლევან ფანჯაკიძემ, ნიკოლოზ მიქაბერიძემ, მიხეილ გავვამ და ვადიმ კოსმაჩევსკიმ მონაწილეობა მიიღეს იალბუზიდან გერმანელთა სვასტიკიანი ღროშის ჩამოხსნაში.

ომის მიუხედავად, ბაკურიანში მაინც გარდებოდა შეჯიბრებები. 1943-1944 წლის ზამთრის სეზონზე ჩატარდა საბჭოთა კავშირის პირველობა მთიდან სწრაფ დაშვებაში. 1944-1945 წლის ზამთარში კვლავ მოეწყო საქართველოს და ამიერკავკასიის ფრონტის პირველობა სათხილამურო სპორტში.

მეორე მსოფლიო ომის შემდეგ, 1946-1947 წლებში, სვერდლოვსკში (ახლანდელ ეკატერინებურგში) განახლდა საბჭოთა კავშირის პირველობა, სადაც მონაწილეობას იღებდა საქართველოს ნაკრები, სანდრო გვალიას ხელმძღვანელობით. შეჯიბრი ჩატარდა სირბილში, სწრაფ დაშვებაში, გრამპლინიდან ხტომაში. საქართველოს ღირსებას იცავდნენ შემდეგი სპორტსმენები: მიხეილ გავვა, ანია ფროლოვა, ვლ. ფანჯაკიძე, ნიკოლოზ თვაური, სოგრატ პეტროსიანი, ვალოდია მურჯიკნელი, ვადიმ კოსმაჩევსკი, ლალა ფანჯაკიძე, ალ. ბალაევიჩი, ვალენტინ ნასკოვი, ლუგო კოპტონაშვილი, სიკო ჯეირანაშვილი.

მეორე მსოფლიო ომამდე და შემდგომი პერიოდის, ერთ-ერთ უძლიერეს სამთომოთხილამურედ აღიარებული გახლდათ მიხეილ ანტონის ძე გავვა, რომელიც 1947 წელს სწრაფდაშვე-

ბაში გახდა საბჭოთა კავშირის ჩემპიონი (კიროვსკი). უნდა ითქვას, რომ მიხეილ გავვა იყო უნივერსალური სპორტსმენი. იგი იყო სლალომისტიც, გრამპლინიდან მხტომელიც და მორბენაიც. მიხეილ გავვა რიგით მეორე სპორტის ოსტატია საქართველოდან, იგი 1956 წლამდე იყო საბჭოთა კავშირის ნაკრების წევრი და საბჭოთა კავშირის ჩემპიონატების მრავალგზის ჩემპიონი და პრიზიორი.

ომის შემდგომ წლებში აშენდა სპორტსაზოგადოება „ქარიშხალას“ და „დინამოს“ სამმართველოს ახალი სპორტული ბაზები. ასევე ბაკურიანში აიგო 70 და 45 მეტრიანი სათხილამურო გრამპლინები „პიწკალობე“. 1954 წელს კობტაგორის წვერზე გაყვანილი იქნა საბჭოთა კავშირში პირველი სათხილამურო-საბაგრო გზა¹.

მართალია, იმ დროისათვის სპორტული ინვენტარის ნაკლებობა იყო, მაგრამ ბაკურიანის ახალგაზრდობა მაინც დიდი მონდომებით ეუფლებოდა სათხილამურო სპორტის სხვადასხვა სახეობებს. ისინი რეზინის ჩექმებითა და ქალამნებით გამოდიოდნენ შეჯიბრებებში.

ასე მაგალითად: ბევრი ბაკურიანელი ვაჟი და გოგონა თხილამურების მაგიერ იყენებდა ხის კასრის გვერდით ფიცრებს, რისთვისაც მშობლებისაგან დიდ უსიამოვნებას ღებულობდნენ. გარდა ამისა, ჭირდა სპორტული ფეხსაცმელიც. მაგალითად, 1947 წელს საქართველოს პირველობაზე სირბილში გამოვიდა ერთი გოგონა კაბით და ქალამნებით, რომელმაც მოიგო შეჯიბრი 3 კმ-ზე რბოლაში. ეს გოგონა გახლდათ ვერა დიაკონაშვილი, შემდგომში საქართველოს მრავალგზის ჩემპიონი.

1947 წელს სლალომში საქართველოს პირველობა ჩატარდა ბაკურიანში ბავშვთა სანაგორიუმის ფერდობზე. აქ კვლავ ლიდერი გახდა მიხეილ გავვა, მეორე და მესამე ადგილები, შესაბამისად, პავლე კობანაშვილმა და იბრაგიმ ჯანგობეგოვმა დაიკავეს. შეჯიბრში მონაწილეობას იღებდნენ ახალგაზრდა სამთო მოთხილამურეები: პავლე, სულიკო და შოთა კობანაშვილები, გოდერძი ხეთაგური, ანზორ და სიკო ჯეირანაშვილები.

¹ ა. ბალაევიჩი – სათხილამურო ტურიზმისა და სპორტის განვით. საქ-ში.ლ

მამაკაცებს გოლს არ უღებდნენ ქალებიც. ესენი იყვნენ: ქსენია და რიმა ბანდურები, ნაზი და მერი ქურდოლლიანები, თინა დიაკონაშვილი, ელზა და ზიტა გავეები, ქეთო ჯეირანაშვილი და სხვები.

1947 წელს ბაკურიანში ჩატარდა საქართველოს პირველობა სოფლის ახალგაზრდებს შორის. ამ შეჯიბრში მონაწილეობა მიიღეს: ირაკლი ნასყიდაშვილმა, კუკური ფანჯაკიძემ, ვალენგინ ნასკოვმა, სოგრაგ პეტროსიანმა, ვახო მიქაბერიძემ, ვალოდია მურჯიკნელმა, გივი ჯეირანაშვილმა, ბორია არბოლიშვილმა, სერგო (ჯილა) ჯეირანაშვილმა და სხვებმა.

1949 წელს ბაკურიანში ჩატარდა საქართველოს პირველობა თხილამურებით რბოლაში. შეჯიბრში მონაწილეობდნენ ვახო მიქაბერიძე, ვალოდია მურჯიკნელი, რეზო არბოლიშვილი და ბორია ბანდური. მოთხილამურეები გამოდიოდნენ „შრომითი რეზერვების“ სახელით. ბაკურიანელებმა კარგი შედეგები აჩვენეს და III საპრიზო ადგილი დაიკავეს.

1950-იან წლებში „ძველ“ მორბენლებს შეუერთდნენ ვასო კობანაშვილი, მიშა კობანაშვილი, ალექო ქუმარიგაშვილი, კოლიკო გავვა, შაო დიაკონაშვილი, ქალებიდან - ვერა გავვა.

1950 წელს ბაკურიანელმა მორბენლებმა მონაწილეობა მიიღეს საბჭოთა კავშირის პირველობაზე, ქ. უფაში.

1951 წელს ქ. როსტოვში ჩატარებულ საბჭოთა კავშირის სოფლის ახალგაზრდობის პირველობაზე ჩვენმა მორბენლებმა III საპრიზო ადგილი დაიკავეს.

1953 წელს მოსკოვში სოფელ იახრამაში ჩატარდა სოფლის ახალგაზრდობის პირველობა, სადაც ბაკურიანელებმა კარგი შედეგი აჩვენეს; 50-კმ დისტანციაზე კუკური ფანჯაკიძემ მე-10 ადგილი დაიკავა, ხოლო გუნდურში – მე-7 ადგილზე გავიდნენ ბაკურიანელები.

აღსანიშნავია ის, რომ საკავშირო შეჯიბრებებში, სადაც მონაწილეობას იღებდა 300-400 სპორტსმენი, ბაკურიანელების შედეგები წარმატებული იყო. მამაკაცებთან ერთად, მონაწილეობას იღებდნენ ქალებიც: თინა და ვერა დიაკონაშვილები, ნინა გავვა, ნინიკო ჯაოშვილი, ზინა სანაკოევი, ლილი გრიგალაშვილი.

1955 წელს ჩატარდა შეჯიბრი სლალომში საქართველოსა

და უკრაინას შორის. მიშა გავვამ პირველი ადგილი დაიკავა სპეცსლალომში, ხოლო იბრაგიმ ჯანგობეგოვმა, ასევე, პირველი ადგილი გაინაღდა გიგანტურ სლალომში.

1957 წელს უკრაინაში, ვოროხტაში, შედგა 7 რესპუბლიკის სამაგჩო შეხვედრა. აქაც იბრაგიმ ჯანგობეგოვი პირველი იყო სლალომ-გიგანტში, ხოლო სპეცსლალომში პირველი ადგილი დაიკავა პავლე კობანაშვილმა. უნდა აღინიშნოს, რომ პავლე კობანაშვილი 1948-49 წლებში საუკეთესო მსრბოლელი იყო 10-კმ. დისტანციაზე.

1960-იან წლებში კოხტაგორის დასავლეთ ფერდობზე აიგო 25, 40 და 70-მეტრიანი გრამპლინები.

1962 წელს ბაკურიანში ჩატრდა საბჭოთა კავშირის ხალხთა გამთრის პირველი სპარტაკიადა, რომელიც საკმაოდ წარმატებული გამოდგა ბაკურიანელებისათვის. სპარტაკიადაზე გრამპლინიდან ხტომაში პირველი ადგილი დაიკავა კობა წაქაძემ, გუნდურ პირველობაში ქართველმა მხტომელებმა მესამე საპრიზო ადგილი დაიკავეს, რისთვისაც მწვრთნელს – ნიკოლოზ თვაურს საქართველოს დამსახურებული მწვრთნელის წოდება მიანიჭეს. ამავე სპარტაკიადის ჩემპიონი გახდა იბრაგიმ ჯანგობეგოვი სლალომში, რითაც მან შეასრულა სპორტის ოსტატის ნორმატივი. მეოთხე ადგილი წილად ხვდა ასევე ბაკურიანელ შოთა კობანაშვილს, რომელიც მომდევნო წლებში საქართველოს ნაკრების მწვრთნელი იყო.

მნიშვნელოვანი შედეგებისათვის მწვრთნელს – პავლე კობანაშვილს მიენიჭა საქართველოს დამსახურებული მწვრთნელის წოდება.

ასე, თანდათანობით, ბაკურიანი სამთო-მოთხილამურეთა ცენტრად იქცა. მრავალი თაობა აღიმარდა მის ფერდობებზე, ძველი ახალმა შეცვალა. საქართველოს ღირსებას იცავდნენ, ასევე, ოთარ ხვედელიძე, იური ოგანეზოვი, გერა აბრამაშვილი, შალიკო კობანაშვილი, სოსო ნასყიდაშვილი, რობერტ აკოფოვი, გოგი ჯიჩოევი, ლიანა გოგოლაძე, მედეა თვაური, ნათელა ფალიანი, ნელი ოშიაძე, თინა კობანაშვილი.

შემდგომი თაობის მოთხილამურეთაგან ცნობილი არიან იაგო ნასყიდაშვილი, ლონია ბანდური, სტეფანე მიქაბერიძე, ვოვა ულფანოვი, დიმა თვაური, ალიკა სტეფანიანი, ბაურ მაკ-

იევი (რომელიც წლების მანძილზე რუსეთის ეროვნული ნაკრების უფროსი მწვრთნელი იყო „ფრისტაილში“), გრიშა ასლანიანი, ვოვა ჯიჩოევი, ვიქტორ სანაკოევი (რომელიც 1974 წელს გახდა სსრ კავშირის ხალხთა III სპარტაკიადის ჩემპიონი), მერი კომანაშვილი, ცირა კომანაშვილი, თამარ გელაშვილი, მზია მიქაბერიძე. 1980-იან წლების სპორტსმენთაგან აღსანიშნავია: ტატა აბრამაშვილი, ლევან აბრამაშვილი, სოფიკო პეტროსიანი, ლელა ოგანეზოვი, ზურაბ ჯიჯიშვილი და სხვები.

1990 წლების სამთო-მოთხილამურეთაგან გამოირჩეოდნენ გიგლა მახარაშვილი და გიორგი ებრაღიძე.

1994 წელს ლილიჰამერში (ნორვეგია) გაიმართა ოლიმპიურ თამაშებზე მონაწილეობა მიიღეს ზურაბ ჯიჯიშვილმა და ლევან აბრამაშვილმა, ხოლო ზურაბ ჯიჯიშვილი პირველია, ვინც დამოუკიდებელი საქართველოს სახელით ასპარეზობდა ოლიმპიადაზე.

2002 წელს სოლტ-ლეიკ-სიტიში (აშშ) ჩატარებულ ოლიმპიადაში მონაწილეობა მიიღო სამთო მოთხილამურე გიგლა მახარაშვილმა.

წლების მანძილზე ბაკურიანის სამთო-მოთხილამურეთა სკოლას სათავეში ედგა მწვრთნელი გრიშა ასლანიანი, რომელიც ყოველგვარი გასამრჯელოს გარეშე წვრთნიდა ბავშვებს, უვლიდა და პატრონობდა სამთო-სათხილამურო გრასებს. მისი აღზრდილები არიან: გიორგი თედიაშვილი, კახა კურტანიძე, ვახტანგ თედიაშვილი, ნატაშა გავვა, კოტე ვახტანგიშვილი. წარმატებით გამოდის საზღვარგარეთის ტურნირებზე იასონ აბრამაშვილი, რომელიც საქართველოს ღირსებას იცავდა 2006 წელს იტალიაში გამართულ ოლიმპიადაზე. პერსპექტიულ სამთო-მოთხილამურეთაგან გამოირჩევა ჯაბა გელაშვილი, რომელიც თავის ასაკში №1 მოთხილამურეა მსოფლიოში. მას ცნობილი მწვრთნელი გერა აბრამაშვილი ავარჯიშებს.

ბაკურიანელი სამთო-მოთხილამურეები ვარჯიშობენ ევროპის სხვადასხვა ქვეყნების საწვრთნელ გრასებზე და მონაწილეობას იღებენ საერთაშორისო შეჯიბრებებში.

როგორც ბემოთ აღვნიშნეთ, საბჭოთა კავშირის გაშლის პირველი სპარტაკიადა ჩატარდა ბაკურიანში 1962 წელს, სლალომსა და გრამპლინიდან ხტომაში, ხოლო სირბილში ჩატარდა

სვერდლოვსკში (ახ. ეკატერინებურგი), სადაც ბაკურიანელებიც იღებდნენ მონაწილეობას.

1960-იან წლებში გამოცდილ მორბენლებს შეემაგნენ: ალექსანდრე კომანაშვილი, ომარ კოპაძე, ისლამი ვებლენი, ვიგია მნაიჩენკო, ალექსანდრე ქუმარიტაშვილი (მწვრთნელი), ბადრი მიქაბერიძე, სახო კომანაშვილი, კოტე მიქაბერიძე, გურამ სანაკოვეი, ფელია მაკიევი.

გამთრის სახეობა – ბიაგლონი ბაკურიანში საკმაოდ წარმატებულ სპორტის სახეობად ითვლებოდა. ცნობილი ბიაგლონისტები იყვნენ: ალექსანდრე ქუმარიტაშვილი (მწვრთნელი), მიშა გალუსტიანი, ყაზბეგ თიბილოვი, ბადრი მიქაბერიძე, ქართველი ბიაგლონისტები მონაწილეობას იღებდნენ საკავშირო შეჯიბრებებში რუსეთის სხვადასხვა ქალაქებში: გორკში, სვერდლოვსკში (ეკატერინებურგში), ბლაგოუსკში (ლაგვია), ლენინგრადში (სანკტ-პეტერბურგი). ბაკურიანშიც ხშირად გარდებოდა საქართველოს და საკავშირო პირველობები.

წინასაოლიმპიადო მზადებას ბაკურიანში გადიოდნენ ყოფილი საბჭოთა კავშირის ნაკრების წევრები სირბილსა და ბიაგლონში.

მორბენალ სპორტსმენთაგან ყველაზე გვიან სპორტს თავი დაანება ვახტანგ მიქაბერიძემ. მან 37 წლის ასაკში, 1967 წელს, მონაწილეობა მიიღო საკავშირო პირველობაზე ქ. გორკში.

1968-1969 წლებში ბიაგლონი, როგორც სპორტის სახეობა, დაიშალა და გაუქმდა კიდეც.

სიახლეების მაძიებელმა და ქართულ სპორტზე უსაზღვროდ შეყვარებულმა ალექსანდრე ქუმარიტაშვილმა 1970 წელს საქართველოში შემოიტანა სრულიად ახალი გამთრის სახეობა - საციგაო სპორტი.

1972 წელს ა. ქუმარიტაშვილის ინიციატივით „კოხტაგორის“ ფერდობზე 25 მეტრიანი გრამპლინის მიდამოებში აშენდა ნახევრად მარტივი ტიპის საციგაო ყინულის გრასა. ყინულოვანი გრასის მომზადებაში ა. ქუმარიტაშვილს მხარში ედგნენ თავისი სპორტსმენები: ამირან ქუმარიტაშვილი, გუხო მიქაბერიძე, ჟორიკა გავვა, რამაზ გურეშიძე, თემო თედიაშვილი, გუჯი გვარამაძე, ანდრიკო თედიაშვილი, ქეთო თვაური, გონია სამხარაძე და სხვები.

სწორედ ბაკურიანელების ძალისხმევით „გათხრილ“ ყინულის გრასაზე სპორტული ციგებით პირველად ჩატარდა საქართველოში საბჭოთა კავშირის პირველობა ახალგაზრდებს შორის. გამარჯვებულები გამოვიდნენ ბაკურიანელი ჭაბუკები. პირველი ადგილი გოგი უგრელიძეს ხვდა წილად, მეორე და მესამე ადგილები ვაჟა და თამაზ ქუმარიტაშვილებმა გაინაწილეს. ეს იყო დიდი წარმატება! ჩვენი ჭაბუკები საბჭოთა კავშირის ნაკრების წევრები გახდნენ.

თავდაპირველად ბაკურიანში საციგაო სპორტს ეჭვის თვალით უყურებდნენ, რის გამოც მშობლები თავს იკავებდნენ შვილები ამ სპორტით დაეკავებინათ. ამიგომ ა. ქუმარიტაშვილი თავისი ძმისშვილებითა და დისშვილებით აკომპლექტებდა სპორტის ამ ახალ სახეობას ბაკურიანში.

საციგაო სპორტს ხუმრობით „ქუმარიტაშვილების სპორტს“ უწოდებდნენ.

საბჭოთა კავშირის ხალხთა III სპარტაკიადისათვის ბაკურიანში უნდა აშენებულიყო სტანდარტული საციგაო ხის გრასა, რის გამოც 1973 წელს ბაკურიანში გერმანიის დემოკრატიული რესპუბლიკიდან მოწვეული იყო 1964 წელს ინსბრუკის ოლიმპიადის ჩემპიონი – მოციგავე, ამ დარგის სპეციალისტი, თომას კელერი.

გრასის მშენებლობა დაიწყო გვიან შემოდგომით. ბაკურიანელი ენთუზიასტების მიერ გრასა მარგში მზად იყო. სპარტაკიადაზე მონაწილეობა მიიღო 90-მა სპორტსმენმა საბჭოთა კავშირის სხვადასხვა რესპუბლიკებიდან. ჩვენი ქვეყნის წარმომადგენლების შედეგებმა მოლოდინს გადააჭარბა. ორმა სპორტსმენმა მაალ გურეშიძემ და გოგი უგრელიძემ III საპრიზო ადგილი დაიკავეს წყვილებში.

1975 წელს ბაკურიანში ჩატარდა საბჭოთა კავშირის პირველობა საციგაო სპორტში ახალგაზრდებს შორის. ბაკურიანელმა სპორტსმენებმა საპრიზო ადგილები გაინაწილეს. პირველი ადგილი წილად ხვდა ფელიქს ქუმარიტაშვილს, მეორე – ლატვიელ - პიტერ გიმანისს, ხოლო მესამე – ვაჟა ქუმარიტაშვილს.

1977 წელს ა. ქუმარიტაშვილის აღზრდილებმა ფელიქს და თამაზ ქუმარიტაშვილებმა საბჭოთა კავშირის სპორტის ოსტა-

გის წოდება მოიპოვეს.

დიდი წარმატებებისათვის, 1977 წელს, ალექო ქუმარიგაშვილს მიენიჭა საქართველოს დამსახურებული მწვრთნელის წოდება.

ქართველი მოციგავეები ვარჯიშობდნენ არა მარტო ბამთარში, არამედ ბაფხულშიც გორგოლაჭებიანი ციგებით.

წარმატებას აღწევდნენ ქალებიც. 1979 წელს ლაგვის ქალაქ ცესისში, სსრკ-ს პირველობაზე, საუკეთესო შედეგებისათვის ქართველ მოციგავეს ქეთინო ჯეირანაშვილს სპორტის ოსტატის წოდება მიენიჭა.

საქართველოს ნაკრების უფროსი მწვრთნელი ალექო ქუმარიგაშვილი იყო საოცრად მიზანსწრაფული ადამიანი. სანამ ბაკურიანში გრასა აშენდებოდა, მას თავის სახლში საქათმის თავზე მოწყობილი ჰქონდა „სტარტი“ და იქ ავარჯიშებდა ბავშვებს ბამთრის პერიოდში, ხოლო ბაფხულში – ბორჯომში, „პლატოზე“, გორგოლაჭებიანი ციგებით.

ალექო ქუმარიგაშვილი მუდამ განაწყობდა საქართველოს მოციგავეებს გამარჯვებისათვის. მხოლოდ ერთხელ „შეუშალა“ მან ხელი ბიჭებს წარმატებით გამოსვლაში. ეს იყო 1982 წელს ბამთრის საკავშირო სპარტაკიადის დაწყების წინ, კრასნოიარსკში, სადაც ა. ქუმარიგაშვილი გრაგიკულად დაიღუპა. ქართველმა მოციგავეებმა ეს დანაკლისი მძიმედ განიცადეს. ა. ქუმარიგაშვილის სახით მათ დაკარგეს კარგი მწვრთნელი, მეგობარი და თქვენ წარმოიდგინეთ, კარგი ფსიქოლოგიც.

საციგაო სპორტის სახელოვანი სპორტსმენები იყვნენ: ვასიკო მიქაბერიძე (მწვრთნელი), ფელიქს, ვაჟა, თამაზ და დავით ქუმარიგაშვილები, თემურ გაგლოევი, თამარ თიბილოვი, ქეთინო ჯეირანაშვილი, მარინა დუდაევა, გია ბუძიშვილი, თემო თელიაშვილი და სხვები.

მოციგავეების სახელოვანი ტრადიციები გააგრძელეს ლევან თიბილოვმა და კახა ვახტანგიშვილმა. 10 წლის მანძილზე, 1984 წლიდან ისინი იყვნენ საბჭოთა კავშირის ნაკრების შემადგენლობაში.

1989 წელს გერმანიაში ბამთრის კურორტ ვერჩესგადენში ჩატარებულ მსოფლიო თასის გათამაშებაზე თიბილოვმა და ვახტანგიშვილმა პირველი ადგილი დაიკავეს წყვილებში. ეს

იყო ქართული სპორტის დიდი წარმატება. შეჯიბრის შემდეგ მათ მიენიჭათ საერთაშორისო კლასის სპორტის ოსტატის წოდება. 1990 წელს გერმანიის კურორტ ობერჰოფში, ევროპის ჩემპიონატზე, თიბილოვმა და ვახტანგიშვილმა III საპრიზო ადგილი დაიკავეს. ეს იყო საამაყო შედეგები, ვინაიდან ბაკურიანელი ჭაბუკების წყვილი შედიოდა მსოფლიოს მოციგავეთა უძლიერეს ექვსეულში. მათი მწვრთნელი გახლდათ ყოფილი მოციგავე თამაზ ქუმარიტაშვილი, რომელმაც ა. ქუმარიტაშვილი შეცვალა.

1994 წელს ლილიჰამერში, გამთრის ოლიმპიადის თამაშებზე დამოუკიდებელი საქართველოს გუნდი პირველად ასპარეზობდა.

საქართველოს სპორტულ ღირსებას 5 სპორტსმენი იცავდა. მათ შორის – კახა ვახტანგიშვილი და ლევან თიბილოვი.

1985-86 წლებში საქართველოში დაიწყო ახალი სპორტის სახეობის განვითარება – „ნატურბანი“. ნატურბანი გერმანული სიტყვაა და ნიშნავს „საციგაო სპორტი ნატურალურ გზაზე“.

ამ სპორტს სათავეში ჩაუდგა ა. ქუმარიტაშვილის შვილი, ცნობილი მოციგავე ფელიქს ქუმარიტაშვილი.

სოფელ ციხისჯვარში შეირჩა საურმე გზა. ციხისჯვრის გოგირდოვანი აბანოების წყლით ეს გზა დამე იყინებოდა, დილით კი ბავშვები ვარჯიშობდნენ გაყინულ „გრასაზე“. 4 წლიანი დაუღალავი შრომის შემდეგ ბაკურიანელმა სპორტსმენებმა – თენგიზ მესხიშვილმა და ბაზა ჯიჩოევმა, საბჭოთა კავშირის ნაკრების სახელით, სლოვენიის კურორტ იესენიცაში ორადგილიანი ციგებით მეხუთე ადგილი დაიკავეს. ამავე წყვილმა იასპარეზა სსრკ-ს ხალხთა ბოლო VII სპაგაკიადაზე, სადაც III-ე საპრიზო ადგილი დაისაკუთრეს. ვინ იცის ბაკურიანელებს იქნებ კიდევ არ დაეთმოთ გერმანელებისათვის „ფავორიტის“ წოდება საციგაო სპორტში, რომ არა 1991-1994 წლების პოლიტიკური და ეკონომიკური კრიზისი საქართველოში.

* * *

ბაკურიანელ სპორტსმენთაგან თავისი შედეგებით, მიღწევებით და აღიარებით გამოირჩევა XX საუკუნის საუკეთესო სპორტსმენი გრამპლინიდან ხგომაში კობა წაქაძე.

„მფრინავი გორპედო“ – ასე უწოდებენ კობა წაქაძეს. მან სპორტული გრიუმფით მოიარა მსოფლიო და პაგარა ბაკურიანის სახელი გაიგანა საქართველოს ფარგლებს გარეთ.

„ვარდენ წაქაძის უფროსი ვაჟი – კობა 1934 წელს დაიბადა, სწორედ იმ წელიწადს, როცა ბაკურიანში პირველი გრამპლინები ააგეს. ოთხი წლის შემდეგ კი იგი პირველად გამოჩნდა ქართული პრესის ფურცლებზე. გ. ლინგის ფოტოს „პაგარა მოთხილამურე“ ერქვა. მომდევნო წელს ქართულმა საზოგადოებამ კვლავ იხილა ნიჭიერი ბიჭუნას სურათი უფრო ვრცელი მინაწერით: „ბაკურიანში ყველა იცნობს 5 წლის მოთხილამურე კობა წაქაძეს. მისი სათხილამურო ინვენტარი მუდამ „საბრძოლო“ მზადყოფნაშია. გასულ წელს 100 მეტრ მანძილზე გარბენაში კობამ საუკეთესო დრო უჩვენა. კობა წაქაძეს ხშირად შეხვდებით თხილამურებზე. იგი თავის გოლ ამხანაგებში დროგამოშვებით აგარებს შეჯიბრებას და მუდამ გამარჯვებული გამოდის. ბაკურიანელი ეს პაგარა სპორტსმენი მომავალი სპორტის ოსტაგია“¹.

კობა წაქაძეს გრამპლინი არამ ადამიანცმა და კოლია თვაურმა შეაყვარეს, მათ ასწავლეს გრამპლინიდან ხტომა. თხილამურები და სპორტული ფორმაც მათ აჩუქეს.

1948 წელს ბაკურიანში ჩამოვიდა საბჭოთა კავშირის ნაკრები გუნდი, რომლის მწვრთნელი იყო პავლე დემენტიევი. იგი კარგად იცნობდა ადგილობრივ ბავშვებს. ჩასვლისთანავე მოიკითხა ისინი, მათ შორის კობა წაქაძეც. ასე დაიწყო სერიოზული ვარჯიში, მკაცრი, მაგრამ გულისხმიერი მწვრთნელის ზედამხედველობით. როცა სოფლის ახალგაზრდების საკავშირო პირველობაზე გაიმარჯვა, საბჭოთა კავშირის ნაკრებში ჩარიცხეს და მოსკოვში გაუშვეს, სადაც საერთაშორისო შეჯიბრებისათვის შეუდგა მზადებას.

1953 წელს პირველად გავიდა საზღვარგარეთ, ჩეხოსლოვაკიაში. ამას მოჰყვა წარმატებული გამოსვლები გფრ-ში, ავსტრიაში, იტალიაში, შვეიცარიაში და სკანდინავიის ქვეყნებში.

21 წლის მანძილზე იგი საბჭოთა კავშირის ნაკრების ღირსებას იცავდა. არის ვარშავის ხელშეკრულების მონაწილე ქვეყნების შეიარაღებული ძალების პირველობის მრავალგზის ჩემპიონი.

¹ ჟურნალი „ოლიმპიელი“, შემოდგომა, 2005 წ.

პიონი, რომელიც გარდებოდა ჩეხოსლოვაკიაში, პოლონეთსა და ლენინგრადში (კავგოლოვო) 1962, 1964, 1966 წლებში.

უნდა აღინიშნოს, რომ 21 წლის მანძილზე საზღვარგარეთის პრესაში მუდამ იბეჭდებოდა მისი სურათები, იწერებოდა მასზე, როგორც უშიშარ ვაჟკაცურ და ლამაზი სტილით მოხტუნავე სპორტსმენზე. „Мужественный и страстный Коба Цакадзе,, – ასე ახასიათებდნენ მას რუსებიც. იგი XX საუკუნის მოხტუნავეთა საუკეთესო ექვსეულშია შესული.

კობა წაქაძე არის სსრ კავშირის ექვსგზის ჩემპიონი:

1953 წელი - ქ. იახრაძე, რუსეთი;

1956 წელი - ქ. კიროვი, რუსეთი;

1958 წელი - ქ. კავგოლოვო, რუსეთი;

1960 წელი - ქ. ტომსკი, რუსეთი;

1968 წელი - ქ. გორკი, რუსეთი;

1971 წელი - ქ. კიროვსკი, რუსეთი.

იგი არის სსრკ-ს თასის სამგზის მფლობელი:

1968 წელი - ქ. გორკი;

1970 წელი - ქ. ვოროხტა;

1972 წელი - ბაკურიანი.

მან 1966 წელს მოიპოვა „ბესკიდების“ თასი პოლონეთში. მიიღო მონაწილეობა შემდეგ მსოფლიო ჩემპიონატებში:

1958 წელი - ქ. ლახტი – ფინეთი;

1962 წელი - ქ. ბაკოპანე – პოლონეთი;

1962 წელი - ქ. ოსლო – ნორვეგია;

1968 წელი - ქ. პლანიცა – იუგოსლავია;

1970 წელი - ქ. შტეპსკე-პლესკე – ჩეხოსლოვაკია;

1970 წელი - ქ. ობელსდორფი – გერმ.

კობა წაქაძე არის სსრკ პირველი სპარტაკიადის ჩემპიონი, რომელიც ჩაგარდა 1962 წელს ბაკურიანში. იგი არის ზამთრის ოთხი – VII, VIII, IX და XI ოლიმპიური თამაშების მონაწილე.

1956 - წელი კორგინა დ ამპეცო – XXX ადგილი,

1960 წელი - სკვო-ველი – IX ადგილი;

1964 წელი - ინსბრუკი – XXVII ადგილი;

1972 წელი - საპორო – 70-მ გრამპლინი IX ადგილი, 90-მ გრამპლინი XXXV ადგილი.

არის სსრკ-ს სპორტის დამსახურებული ოსტატი.

კობა წაქაძე 1974 წელს გრამვის გამო, გრამპლინს გამოეთხოვა. ავსტრიაში გამოცდები ჩააბარა და პირველი კატეგორიის საერთაშორისო მსაჯის წოდება მოიპოვა.

მამას – კობა წაქაძეს, მისმა ვაჟმა – კახაბერმაც მიბაძა. კახაც საკმაოდ წარმატებული სპორტსმენი გახლდათ. არის საერთაშორისო კლასის სპორტის ოსტატი გრამპლინიდან ხტომაში. კახა წაქაძე 1990 წელს, უკრაინის ქალაქ სკოლეში ჩატარებული საბჭოთა კავშირის ხალხთა უკანასკნელი სპარტაკიადის ჩემპიონია. იგი არის სსრკ თასის მფლობელი, ურალის თასის გათამაშების ჩემპიონი ახალგაზრდებს შორის. მან 1994 წელს მონაწილეობა მიიღო ლილეჰამერში ჩატარებულ ოლიმპიადაში. კახა წაქაძემ მონაწილეობა მიიღო 1998 და 2002 წლების გათმარის ოლიმპიადებში.

მის აღზრდასა და პროფესიონალ მოხტუნავედ ჩამოყალიბებაში დიდი წვლილი მიუძღვით ზელიმხან თვაურს და აწ განსვენებულ ბეჟან ქუმარიგაშვილს, რომელიც წლების მანძილზე საქართველოს ნაკრების უფროსი მწვრთნელი იყო გრამპლინიდან ხტომაში.

კობა წაქაძესთან ერთად არ შეიძლება არ აღვნიშნო პიროვნებები, რომლებმაც დიდი წვლილი შეიტანეს ამ ვაჟკაციური სპორტის სახეობის განვითარებაში. ესენი იყვნენ ზელიმხან თვაური, პავლე გავვა, გოლიკა გავვა, რომლებიც რამდენიმე წლის განმავლობაში საქართველოს ნაკრები გუნდის წევრები იყვნენ. მათთან ერთად უნდა დავასახელო ის სპორტსმენები, რომლებიც ხტებოდნენ და კიდევ დარბოდნენ, ანუ როგორც მათ უწოდებდნენ „ორჭიდელები“. ესენი იყვნენ: ჯემალ თვაური, ბუხული და ბორის მჭედლიანები, ჯუდო წაქაძე (კობა წაქაძის ძმა), გენადი ნაგოგა, ელგუჯა თვაური, მიშა გავვა, ბეჟან ქუმარიგაშვილი.

1974 წელს საბჭოთა კავშირის ხალხთა მესამე სპარტაკიადზე, რომელიც ბაკურიანში ჩატარდა, ჩემპიონობა მოიპოვა მიშა გავვამ, გუნდურ შეჯიბრში კი საქართველო IV ადგილზე გავიდა.

ძველი სპორტსმენები ახალგაზრდებმა შეცვალეს. კარგი შედეგები ჰქონდათ დათო ბაკაევს, ვასიკო მიქაბერიძეს, პეტია ბაკაევს, გრიშა მიქაბერიძეს.

1980-იან წლებში წარმატებული მოხტუნავეები იყვნენ: იბრაგიმ გობოშოვი, ელგუჯა ორჯონიკიძე, ბორია ნაგოგა, ვალერი იარემოვი, ბორის მანგიევი, დათო დიაკონაშვილი.

1960-იან წლებში ბაკურიანს ჰყავდა ჰოკეისტების გუნდიც, რომლის შემადგენლობაში ასპარეზობდნენ: თემო თედიაშვილი, გუჯი გვარამაძე, გოლიკა გავვა, ვიგალი პაპიძე, გივი ხაჩიძე და სხვები.

1980-იან წლებში საქართველოში ჩამოყალიბებული იყო ნორჩ ჰოკეისტთა გუნდები.

ბაკურიანში საციგურაო მოედანზე თითქმის ყოველ წელს ტარდებოდა „ოქროს შაიბის“ ტურნირები, სადაც საქართველოს სხვადასხვა რეგიონების თითქმის 9 გუნდი იღებდა მონაწილეობას, მათ შორის ჩვენი გუნდიც – „კოხტა“.

თბილისის „მერცხალმა“ თავის გუნდში მიიწვია ბაკურიანელი ჭაბუკები. 1983-1986 წლებში „ოქროს შაიბის“ ტურნირებში მონაწილეობდნენ ლაშა გავვა, გოჩა ჯეირანაშვილი და ჯონი ქასაევი.

1989-1990 წლებში ბაკურიანში არსებობდა გუნდი სპორტის სახეობაში „ფრისტაილი“, რომლის წევრებიც იყვნენ: ლაშა გავვა, შოთა პაპიკიანი, კობა კობანაშვილი. მათ წვრთნიდნენ თბილისელი აკრობატი სამველ ანდრეასიანი და ცნობილი მწვრთნელი შოთა კობანაშვილი.

1990 წელს ბაკურიანელმა აკრობატ-სამთო-მოთხილამურეებმა მონაწილეობა მიიღეს უკრაინაში ჩატარებული საბჭოთა კავშირის ხალხთა ბოლო VII სპარტაკიადაზე.

როგორც ბემოთ აღვნიშნეთ 1954 წელს აიგო პირველი სათხილამურო საბაგირო გზა კოხტაგორის ფერდობზე. ეს იყო ერთბაგირიანი, არქაული კონსტრუქცია, რომელიც ხმაურიან, მუდამ გამურულ დიბელ-გენერატორს მოჰყავდა მოძრაობაში. სამოციან წლებში დამთავრდა ბაკურიანის ელექტრიფიკაცია. კოხტაგორას საბაგიროზე ბუგელები სავარძლებით შეცვალეს, რამდენიმე ხნის შემდეგ დიბელ-გენერატორის ნაცვლად გზა ელექტროწნევით ამოძრავდა, მერე კი პლატოზე ესტაკადაც დადგეს.

1980-იან წლებში ძველი საბაგირო გზა შეიცვალა და ახალი ორადგილიანი ჩეხური „ტაგრაპომის“ კონსტრუქციის ერთ-

ბაგირიანი წრიული გზა გაკეთდა. 2000 წელს საბაგიროს ჩაუტარდა რემონტი, რომლის სიგრძე 1200 მეტრია, ხოლო გრასის სიგრძე – 2025 მეტრი. საბაგიროზე 125 სკამი მოძრაობს.

2006 წლის იანვარში ბაკურიანში, დიდველში ამოქმედდა ულტრათანამედროვე გონდოლური ტიპის საბაგირო გზა, რომლის სიგრძე 1600 მეტრია, ხოლო გრასის სიგრძე – 3400 მეტრი. საბაგირო გზაზე 35 დახურული „გონდოლა“ მოძრაობს, რომელთა სიჩქარე წამში 6 მეტრია, მას საათში 3-4 ათასი მოთხილამურის გადაყვანა შეუძლია.

საბაგირო გზა ცნობილი ბიზნესმენის ბიძინა ივანიშვილის დაფინანსებით აშენდა და აქციების მთელი პაკეტი საკუთრებაში ბაკურიანს გადაეცა.

წლების მანძილზე ცნობილი მოვლენების (1991-1995 წლების ეკონომიკური და პოლიტიკური კრიზისი) გამო, ბაკურიანი განიცდიდა ზამთრის სპორტის სახეობების და სპორტსმენების დეფიციტს.

ბოლო წლებში გამოცოცხლება დაეცო ბაკურიანს. აღორძინდა საციგაო სპორტი, რომელსაც სათავეში კვლავ ფელიქს ქუმარიტაშვილი ჩაუდგა. მისი სპორტსმენები ყოველ წელს იღებენ მონაწილეობას საერთაშორისო ტურნირებში. სულ მალე ბაკურიანში აშენდება საციგაო გრასა, რომელიც საშუალებას მისცემს ქართველ მოციგავეებს საფუძვლიან მომზადებაში.

ჩამოყალიბდა ნორჩ ბიატლონისგთა ჯგუფი, რომელსაც მამაშვილი ვიქტორ და ნიკო ბუძიშვილები ხელმძღვანელობენ.

2006 წელს ბაკურიანის გამგებლის ვალიკო აბრამაშვილის, გრიშა ასლანიანის და ლაშა გავვას თაოსნობით რეკონსტრუქცია ჩატარდა ყინულის მოედანს, რომელიც ზამთარში სარკესავით იყინება, საქართველოს ჰოკეისგთა ფედერაციის წარმომადგენლების ლაშა ცაგარეიშვილისა და დენის დავიდოვის დახმარებით ყინულის მოედნის ბაზაზე ჩამოყალიბდა ნორჩ ჰოკეისგთა ნაკრები გუნდი, რომლის მწვრთნელიც გახლავთ გოჩა ჯეირანაშვილი.

2005 წლის 22 ივნისი საქართველოს სპორტის ისტორიაში მნიშვნელოვანი თარიღია. საქართველოს ეროვნული ოლიმპიური კომიტეტის საგანგებო სესიამ მხარი დაუჭირა 2014 წლის ზამთრის ოლიმპიური თამაშების საქართველოში ჩატარების

იდეას, რომელიც ეკუთვნოდა საქართველოს ეროვნული ოლიმპიური კომიტეტის პრეზიდენტს, ცნობილ ბიზნესმენს ბადრი პატარკაციშვილს.

ბორჯომის გარდა 2014 წლის ოლიმპიადაზე პრეტენზიას აცხადებდნენ ალმა-ათა (ყაზახეთი), ბალცბურგი (ავსტრია), პიონჩანი (კორეა), სოფია (ბულგარეთი), სოჭი (რუსეთი) და ხაკა (ესპანეთი).

ძალიან მალე მას შემდეგ, რაც საერთაშორისო ოლიმპიურ კომიტეტში ბორჯომის ოლიმპიური პრეტენზია დაფიქსირდა, საქართველოს ეროვნულმა ოლიმპიურმა კომიტეტმა და ოლიმპიურმა ფონდმა გამოაცხადეს კონკურსი აპლიკანტი ქალაქის ლოგოზე. კონკურსზე არაერთი ნამუშევარი იქნა წარდგენილი. ლობანაში, საერთაშორისო ოლიმპიური კომიტეტის შტაბბინაში გასაგზავნად, შეირჩა ნამუშევარი, რომლის დევიზი იყო: „ბაკურ თორელი“. კონვენტის გახსნის შემდეგ გაირკვა, რომ დევიზი და ფსევდონიმი ეკუთვნოდა ცნობილ ჟურნალისტსა და დიზაინერს პაატა ნაცვლიშვილს. სწორედ მისი პროექტი დამტკიცდა ლობანაში „ბორჯომი-2014“-ის ლოგოდ.

2007 წლის ივლისში, გვატემალაში სოკ-მა 2014 წლის ზამთრის ოლიმპიადის მასპინძელ ქალაქად სოჭი დაასახელა. თუმცა ბორჯომ-ბაკურიანის წარდგინებამ უდიდესი საქმე გააკეთა. მსოფლიომ უფრო ახლოს გაიცნო საქართველო. ყველამ გაიგო, რომ არსებობს ქვეყანა ულამაზესი ზამთრის კურორტით, რომელსაც ოლიმპიური თამაშების ჩატარება სურს. ამ მიზნით მრავალი ქვეყნის ექსპერტი იქნა მოწვეული საქართველოში და ყველამ დადებითი შეფასება მისცა ბაკურიანს.

2007 წლის 7 თებერვალს ბაკურიანში დამტკიცდა ბაკურიანის განვითარების გენერალური გეგმა.

გენგეგმა სამი ძირითადი ნაწილისგან შედგება. პირველი, სადაც ჩამოყალიბებულია ბაკურიანის განვითარების პერსპექტივები. შესწავლილია მისი განვითარების პროცესები და ეტაპები – განაშენიანება, სოციალური სტრუქტურა, მოსახლეობის ეკონომიკური პოტენციალი.

მეორე – ესაა დაბა ბაკურიანის ტერიტორიების გამოყენებისა და განაშენიანების რეგულირების წესები.

მესამე – ნაწილში მოცემულია რუკები ბაკურიანის სხვადასხ-

ვა თემატური თუ ზოგადი ასპექტების წარმოსაჩენად.

* * *

სახელოვან ტრადიციებზე აღზრდილი ბაკურიანელი ახალგაზრდა სპორტსმენები ღირსეულად აგრძელებენ უფროსი თაობის მიერ გადაცემულ ესტაფეტას. ახლო მომავალში მათი წარმატებები ნიშანდობლივი იქნება. ამის გარანტიას იძლევა ბაკურიანისადმი და სამთო-სათხილამურო სპორტის განვითარებისადმი განსაკუთრებული ყურადღება.

დღეისათვის ბაკურიანი ერთ-ერთ საუკეთესო სამთო კურორტად ითვლება საქართველოში. კეთილმოეწყობილი სათხილამურო ტრასები, სადაც ტარდება არაერთი საინტერესო შეჯიბრება: „სუხია“, საქართველოს პირველობა - ლიანა გოგოლაძის მემორიალი, „ბაკურიანობა“ და სხვ.

ბაკურიანი თავს იწონებს თანამედროვე, კომფორტული შენობებითა და სასტუმროებით. მალე დაიწყება „იმერლების ველის“ ათვისებაც.

ბაკურიანი სულ მალე გადაიქცევა უცხოელი ტურისტების საყვარელ აგარაკად. ახლო მომავალში ბაკურიანი კვლავ დაიბრუნებს ძველ ტრადიციებს და შეძლებს მასპინძლობა გაუწიოს სხვადასხვა საერთაშორისო შეჯიბრებას.

მჯერა, დადგება ღრო, როცა ბაკურიანში ჩატარდება თეთრი ოლიმპიადი.

ბოლოობა

ფიქრობთ, მკითხველს შეძლებისდაგვარად შევუქმენით წარმოდგენა - ბაკურიანის ისტორიულ წარსულზე, ღღევან-ღელლობასა და მომავალზე.

მოკრძალებულად გავაცანით ჩვენს ხელთ არსებული გამ-თრის სპორტის ისტორია და იმ ადამიანთა სახელები, რომ-ლებმაც საფუძველი ჩაუყარეს ჩვენს ქვეყანაში სამთო-სათხი-ლამურო სპორტის განვითარებას.

დიდი მადლობა მინდა გადავუხადო ბორჯომის მხარეთმ-ცოდნეობის მუზეუმის დირექტორს ქალბატონ ვიოლეტა ბალახაშვილს და მის კოლექცივს ქმედითი დახმარებისათვის.

მადლობა მინდა გადავუხადო გაზეთ “ბორჯომის” რედაქ-ტორს ბატონ ვალერიან ლომიძეს.

მადლობას ვუხდი ბატონებს: ლევან გოცირიძეს, მიხეილ თვაურს, კობა წაქაძეს და მიხეილ გავვას, საქმიანი კონ-სულტაციისათვის და პრაქტიკული დახმარებისათვის.

და ყველაზე დადებითი შეფასება მისცა ბაკურიანს.

2007 წლის 7 თებერვალს ბაკურიანში დამტკიცდა ბაკური-ანის განვითარების გენერალური გეგმა.

გენგეგმა სამი ძირითადი ნაწილისგან შედგება: პირველი, რომელიც ჩამოყალიბებულია ბაკურიანის განვითარების პერსპექ-ტივით, შესწავლილია მისი განვითარების პროექტები და ეტაპუ-რი განაშენიანება, სოციალური სტრუქტურა, მოსახლეობის ეკონომიკური პოტენციალი.

მეორე - ესაა დაბა ბაკურიანის ტერიტორიების გამოყენებ-ისა და განაშენიანების რეგულირების წესები.

მესამე - ნაწილში მოცემულია რუკები ბაკურიანის სხვადასხ-

ბაკურიანში შემთხვევით
აღმოჩენილი ქვევრის ნატეხები.

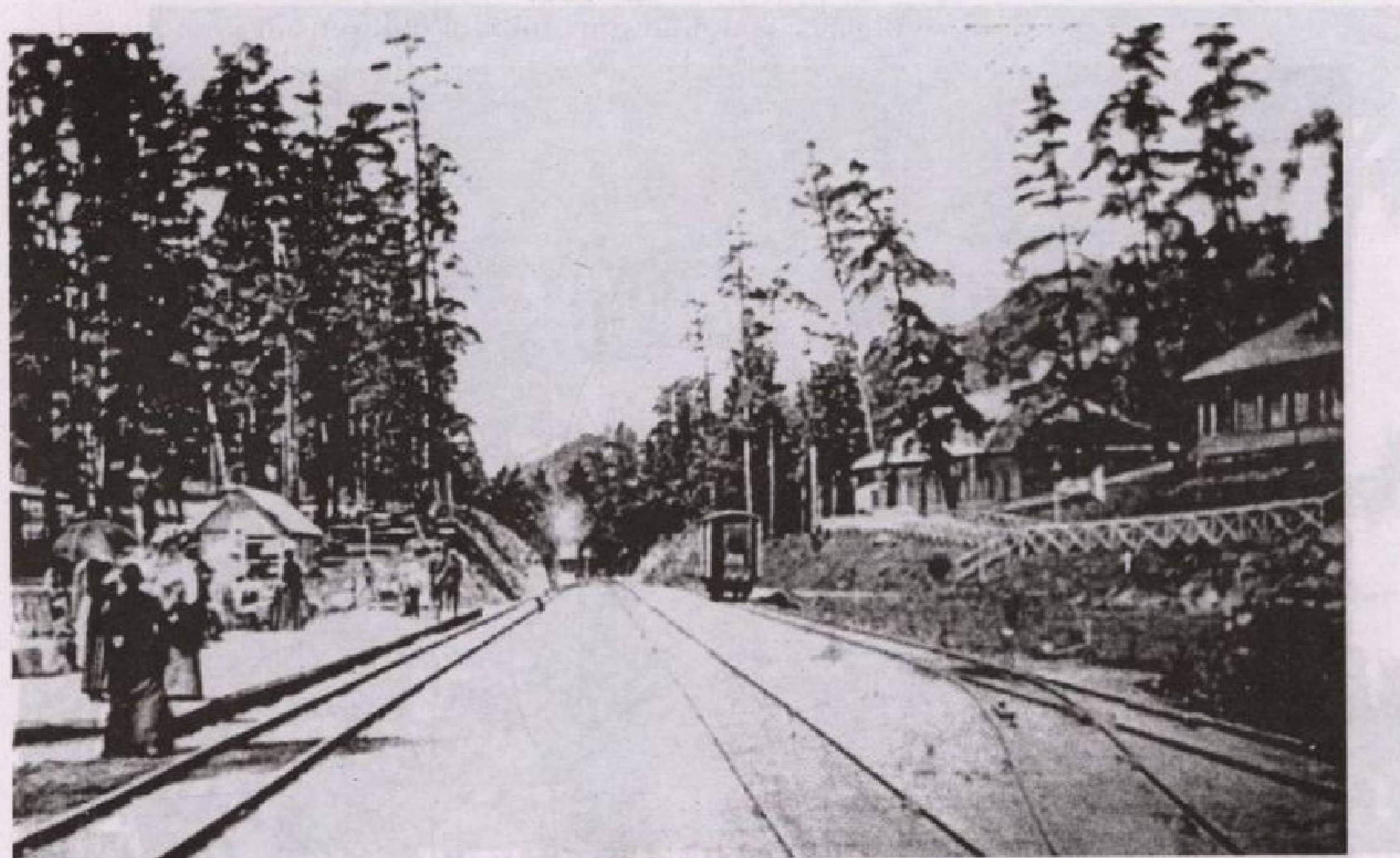
1900 წელი

ბაკურიანისკენ მიმავალი გზა
1900 წელი

დასასვენებელი სახლები ბაკურიანში
1900 წელი

ბაკურიანის რკინიგზის სადგურის
ბაკანი. 1900-იანი წლები

ბაკურიანის დასახლება, ცენტრალური
ქუჩა. 1900-იანი წლები

ბაკურიანის ცენტრი
1900 წელი

“კუკუშკა” ელოდება მგზავრებს
1948 წელი

სამეგრელოს მცხოვრები
თოვლსაბიჯ თხილამურებზე.
18-ე საუკუნე. ფრანგი მოგზაურის
შარდენის წიგნში მოთავსებულ
გრაფიურაზე შესრულებული ნახატი.

ნამქერები ტყეში

საინჟინრო-ტექნიკური
მიწურული, 1950 წ. გ. 1-2
კოსმაჩვესკი, გრიშა გულაშვილი, აფ. ბადაუეიძე.

სურათზე: მარცხნიდან მეორე მიშა
გელაშვილი და ა. გვალია.

სათხილამურო სპორტის ლიდერები ოცდაათიან წლების
 მიწურულში: ლაღა ფანჯაკიძე, ლაღო მესხიშვილი, ვადიმ
 კოსმაჩევსკი, გრიშა გელაშვილი, ალ. ბაღაევიჩი.

მიხეილ გავვა ტრასაზე,
1947 წელი მურმანსკი

სურათზე: მ.გაგვა, ნ.მიქაბერიძე, ა. ადამიანცი, პ.კოზანაშვილი, ბ.
ჯანგობეგოვი, დიაკონაშვილი

სურათზე: ს.პეტროსიანი, ნ.თვაური, ვლ.ფანჯაკიძე,
ე.ნასკოვი
1950-იანი წლები

45 მეტრიანი ტრამპლინი "პიცკალოზე"

1950-იანი წლები
საბჭოთა კავშირი

სამთო-სათხილამურო სპორტსკოლის აღსაზრდელები.
1960-იანი წლები

სურათზე კობა წაქაძე

იბრაგიმ ჯანგობეგოვს გამარჯვებას ულოცავს
საბჭოთა კავშირის ჩემპიონი ფილატოვი

სურათზე: ბეჟან ქუმარიტაშვილი, ალექსანდრე კოზანაშვილი, ომარი კოპაძე, ისლამი ჯეზდენი, ვიტია ზნაიჩენკო, ალექსანდრე ქუმარიტაშვილი (მწვრთნელი), ბადრი მიქაბერიძე, სახო კოზანაშვილი, კოტე მიქაბერიძე, გურამ სანაკოევი, ფედია თიგოშვილი.

ბაკურიანელი სამთო-მოთხილამურეები.
1962 წლის საბჭოთა კავშირის ხალხთა I სპარტაკიადის ჩატარების
წინ.

ნორჩი მოხტუნავეები/ წინა რიგში: გოჩა უგრელიძე, ვალერი იარემოვი,
 ვალერი მინასიანი, დათო დიაკონაშვილი, ელგუჯა ორჯონიკიძე. მეორე
 რიგში: ლევან ხაჩატურიანი, მიშეკო მიქაბერიძე, სლავა ნაგოვა, იბრაგიმ
 გობოხოვი, მწვრთნელი ზედიმხან თვაური, კახა წაქაძე, მწვრთნელი ბეჟან
 ქუმარიტაშვილი და მწვრთნელი საქუდა ხაჩატურიანი

საქართველოს ნაკრები "ფრისტაილში": კობა კოხანაშვილი,
 მწვრთნელი-აკრობატი სამეფო ანდრეასიანი, შოთა პაპიკიანი, ლაშა
 გავვა და მწვრთნელი შოთა კოხანაშვილი.

“ორჭიდელები”: მიშიკო გავვა, გენადი ნაგოვა, ჯემალი თვაური, ფოფხაძე, ზელიმხან თვაური, ბორის ჩართოლანი, ვალოდია ოვაკიმოვი, იური ოგანეზოვი, სულიკო თვაური.

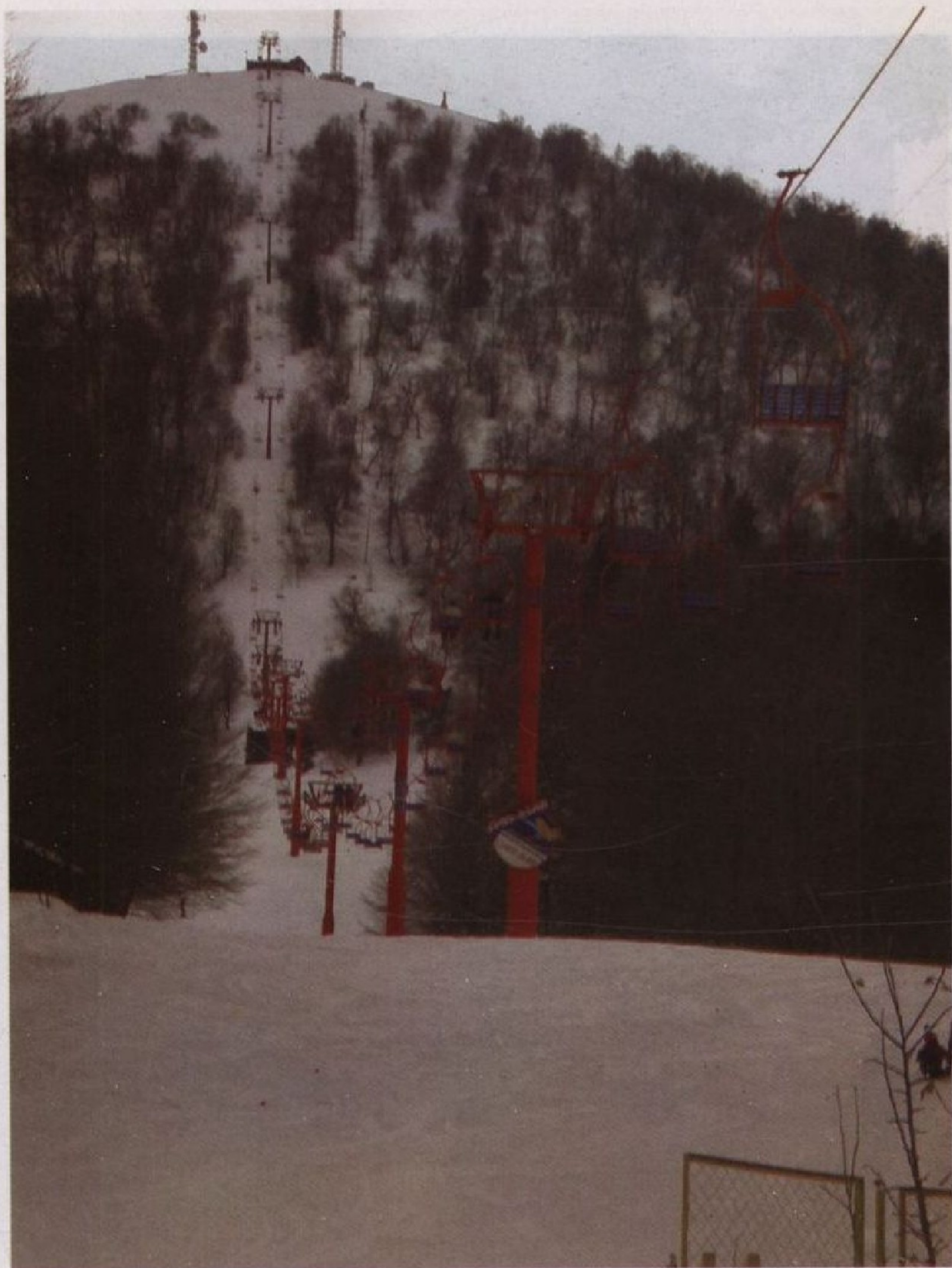
საქართველოს ნაკრები საციგაო სპორტში,
სურათზე პირველი დგას ნაკრების უფროსი
მწვრთნელი ალექო ქუმარიტაშვილი, სპორტულ
ფორმებში: მარინა დუდაევა, თემო თედიაშვილი,
თამარ თიბილოვი, ფელიქს ქუმარიტაშვილი,
ვაჟა ქუმარიტაშვილი,
მწვრთნელი: ვასო მიქაბერიძე, თამაზ
ქუმარიტაშვილი, დავით ქუმარიტაშვილი,
გია ბუძიშვილი და ქეთინო ჯეირანაშვილი

ყინულის ფესტივალი ბაკურიანში

სტრანჟაროს უღელტეხილი, შორს მოსჩანს სოფელი ნიხისჯვარი

სამთო-სათხილამურო საბაზირო გზა კოსტაბოროზე

ახალგაზრდა ჰოკეისტები. 2007 წ.

ბაკურიანის პიკაჟი

დიდველიდან კარგად მოჩანს
კავკასიონის ველი

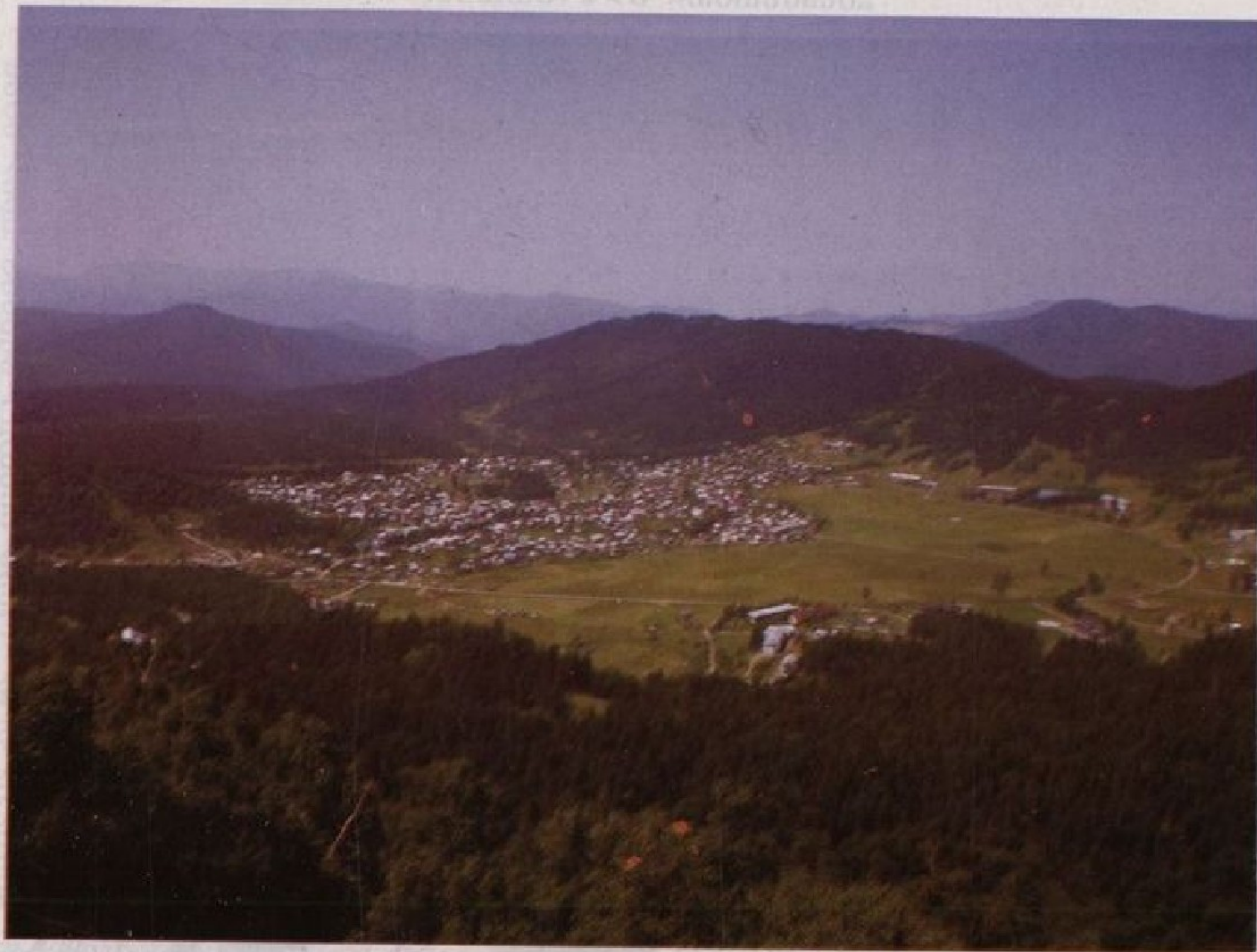
“წმინდა გიორგის” სახელობის ეკლესია
ბაკურიანში (კველი სასაფლაოს ტერიტორია)

ანგელინა გავვას ოჯახის მძღვრე “ყოვლადწმინდა სამების” ნაშთებზე აგებული ეკლესია.

კინოთეატრი “ლიდელე”

ბაკურიანი, გაღებულა კოხტაგორიან.

ბაკურიანის საბავშვო ბაღი ანუ “ღოღის სახლი”.

“ოცდახუთიანის” ზედიზედ

გაგაბაშვილი, გიორგი

**წიგნში გამოყენებულია ნუბზარ ქარელის,
ნინო მიქაბერიძისა და
ალექო ვასილცევის ფოტოები**

**ქაღალდის ზომა 1X16
ფასი სახელმწიფოებრივად
ტირაჟი: 350 ცალი**

**შპს “ირიდა”
რუსთავი, ფიროსმანის 7
899 517389**

K 1262.567
3

